

החברה הגניאלוגית הישראלית

ת"ד 4270 ירושלים 91041, טל': 581-3902 (02)

Email: igs@isragen.org.il Web: www.isragen.org.il

החברה הגניאלוגית הישראלית היא עמותה ללא כוונת רווח, שנוסדה ב-1983, מספר רשום 8-240-010-58

הוועד הארצי: מיכאל גולדשטיין – יו"ר president@isragen.org.il

דר' לאה גדליה – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר – גזבר, חנה פורמן – יו"ר לשעבר.

מנהלת אתר החברה: רוז פלדמן

תאריכי המפגשים של כל הסניפים יתפרסמו בהודעת דואר אלקטרוני וכן באתר החברה.

סניף ירושלים: דר' לאה גדליה – יו"ר, מרשה ראפ – מזכירה. לפרטים נוספים: msleag@bezeqint.net

קבוצת דוברי אנגלית בסניף ירושלים: מרכזת: ברברה סיגל bsiegel@netvision.net.il או 561-8153 (02).
המפגשים מתקיימים בבית פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, ירושלים, ביום ד' השלישי בכל חודש.

סניף הנגב: דר' מרתה לב-ציון – יו"ר, שירלי רוזן – מזכירה.

המפגשים מתקיימים בבית הכנסת "מגן אברהם" בעומר, ביום ד' הראשון של כל חודש.

לפרטים נוספים: 08) 646-0494 או martha@bgu.ac.il

סניף תל-אביב: בילי שטיין – יו"ר, רוז פלדמן – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר – גזבר.

המפגשים מתקיימים ב"בית התנ"ך", שד' רוטשילד 16, תל-אביב, ביום ב' השני של כל חודש.

לפרטים נוספים: rosef@post.tau.ac.il

סניף נתניה: גז' איזקס – יו"ר לשעבר, גדעון לויטס – יו"ר, גז' גלעד – גזבר.

המפגשים מתקיימים ב-AACI, שד' שמואל הנציב 28, נתניה.

לפרטים נוספים: 09) 882-8210 או ns_levitasg@bezeqint.net

סניף בית שמש: למידע ופרטים נוספים: חנה פורמן ehfurman@netvision.net.il

סניף חיפה והצפון: חנה שטיינבלט – יו"ר, נורית גלילי – מזכירה.

המפגשים מתקיימים בבית הורים "פסגת אחוזה", רח' סיני 6, חיפה, ביום ה' השלישי של כל חודש.

לפרטים נוספים: חנה שטיינבלט hanna_st19@hotmail.com

קבוצת "שורשים בגליל" קריית טבעון: חברי הוועד: אריה זטלר, שאול הולנדר, זאב שרון, שולמית עציון, יעל הולנדר.

המפגשים מתקיימים במרכז ההנצחה בקריית טבעון, ביום א' האחרון של כל חודש.

לפרטים נוספים: 04) 984-7345 או shorashim.bagalil@gmail.com

קבוצות בעלות עניין מיוחד (SIGs) ורכזיהן:

גרמניה ואוסטריה: אסתר רמון, ramon@actcom.co.il

הונגריה: מנשה דוידוביץ, mnashe@zoot.tau.ac.il

לאטביה: דר' מרתה לב-ציון, martha@bgu.ac.il

ליטא: דר' רוז כהן לרר, roseron@shani.net

ספרדים באגן הים התיכון: מטילדה טגר, tagger@actcom.co.il

פולין: עד הודעה חדשה יש לפנות אל: igs@isragen.org.il

כתב-העת "שרשרת הדורות"

מייסדת ועורכת ראשונה: אסתר רמון עורך ראשי: ישראל פיקהולץ

עורכי משנה ומתרגמים ראשיים: יוכבד קלזנר (עברית), שלום ברונשטיין (אנגלית)

חברי המערכת ומתרגמים: מרים הרינגמן, הרייט קסו

הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": אנו מקבלים בברכה מאמרים הדנים בכל היבט של הגניאלוגיה היהודית

וכמו כן חומר גרפי (צילומים, איורים, מפות, תעודות וכו'). המחבר מתבקש להוסיף מידע ביוגרפי קצר, וכן את כתובתו

האלקטרונית, אם יש. החומר יוגש כנספח בפורמט Word לדואר האלקטרוני של החברה igs@isragen.org.il

או על גבי דיסקט בדואר רגיל לכתובת של החברה: ת"ד 4270 ירושלים 91041. הנחיות למגישי מאמרים נמצאים ב-

<http://www.isragen.org.il/NROS/BIB/SHD/Instructions.pdf>

המערכת תתרגם את המאמרים כך שכל מאמר יופיע גם באנגלית וגם בעברית, וכן שומרת את הזכות לערוך אותם לפי

הצורך. המערכת אינה אחראית לטעויות עובדתיות במאמרים המתפרסמים.

דמי חבר לשנה: 220 ש"ח. התשלומים בצ'ק לפקודת החברה הגניאלוגית הישראלית, ת"ד 4270 ירושלים 91041.

החברות כוללת השתתפות בכל ההרצאות בכל אחד מן הסניפים, השתתפות במפגשי קבוצות העניין המיוחד (SIGs) וכן

זכות הצבעה, קבלת כתב העת שרשרת הדורות והשאלת ספרים.

גיליון זה יגיע למנויים מעט אחרי חגיגות השישים למדינת ישראל. יום קודם, כיבדנו את חיילינו ואזרחינו שנפלו על הקמת המדינה ושמירתה. החשיבות ההיסטורית של ד' אייר היא בנפילת ארבעת הקיבוצים של גוש עציון, שהגן על ירושלים מצד דרום. במלחמת העצמאות נפלו כששת אלפים יהודים ואנשים איבדו הורים, בנים, אחים וחברים. שילה גל נולד כעשרה שבועות לפני הכרזת המדינה ולא זכה לראות את אביו, שנפל בגוש עציון. מאמרו על משפחת אביו מופיע בגיליון זה של *שרשרת הדורות*.

כשדיברתי עם שילה על המאמר לראשונה, חשבתי שהעניין העיקרי במאמר, נוסף לנושא עצמו, יהיה בכך שהמחבר מראה איך הוא השלים את המחקר המשפחתי מתוך נכות שפקדה אותו לפני כשבע שנים. אך הגרסה הראשונה של המאמר הראתה לי דבר נוסף. אנחנו, בקהילה הגניאלוגית, רגילים לשיטות עבודה מסוימות. יש לנו בסיסי נתונים גניאלוגיים עם קבצי gedcom, יש לנו מקורות וקבוצות דיון וארכיונים ומפגשים, ואנחנו משוכנעים שהשיטות המקובלות הן בדינו. אבל יש רבים שחוקרים את משפחותיהם בלי להכיר את כל אלה וטוב שמפעם לפעם נכיר את החוקרים האלה ואת שיטותיהם. מאמרו של שילה מאפשר לנו להתבונן בשיטה כזאת. מסיבה זו, לא שיניתי את הכותרת הפשוטה של מאמרו "כתיבת אילן יוחסין". מאמר נוסף שבו הכותב מתאר איך ביצע את מחקרו הוא המאמר של גדעון לויטס, היורד החדש של סניף נתניה. גדעון עוקב אחר משפחתו מליטא במסעה לארץ ישראל, עד דרום אפריקה ובחזרה למדינת ישראל.

בדרך כלל, דיווחים על מפגשים מופיעים ב*שרשרת הדורות* לקראת סוף הגיליון, אבל הדיווח של מרתה לב-ציון על המפגש ביד ושם לצורך הכרה מקרוב של נתוני ארולסן, הוא יוצא מכלל זה. השתתפתי בעצמי במפגש זה וראיתי שיש הרבה חומר חדש, גם לעומת המיקרופילמים הישנים של ארולסן שנמצאים בד' ושם זה שנים. אנשי יד ושם מוכנים לבצע חיפושים עבור שמות מוגדרים, אבל לאלה שמעוניינים לפרוש רשת בחיפוש כללי של בני משפחה, אין תחליף לחיפוש עצמי. בשעה שהיינו שם, מצאתי לפחות ארבעה בני פיקהולץ "חדשים", כולל ניצולת שואה אחת. הכרת מאגר זה חיונית לכל מי שהשואה השפיעה על משפחתו.

עוד מאמר על מקור מידע הוא המאמר של הרייט קסו, שכותבת על מהגרים לארצות הברית שהגיעו דרך עיר הנמל הדרומית גלוסטון, טקסס.

אנו מציגים כאן שני מאמרים עיקריים על משפחות. אביתר (תרי) שלוש, מתאר את משפחת שלוש מאלג'יריה, המיוצגת היטב בארץ. ואנו מביאים את החלק השלישי והאחרון של מאמרו של גיימס מונטל, על משפחות מונטל ואזרדא מצרפת. אדוארד גלס מציג את הרקע ההיסטורי למחקר הגניאלוגי של רבים, במאמרו על ההגירה מהאזור הבלטי לאזור הים השחור, כפי שהשתקפה במשפחתו שלו.

שני מאמרים דנים במקומות שהיו בהם קהילות יהודיות. חברתנו רות מרכוס מספרת על העירה לונה שבבלרוס, ועל משפחת אביה, משפחת אלישברג. מטילדה טג'ר סוקרת את ספרו של רפאל פרזיס – מתורגם מיוונית לעברית – על הקהילה היהודית בעיר וולוס, יוון.

הרב מאיר וונדר מדווח על מקורות חדשים שתורמים לחקר הגניאלוגיה הרבנית וגבריאל הורוביץ מספר על המפגש השנתי של משפחת הורוביץ שהתקיים בדצמבר 2007.

בגיליון הקודם של *שרשרת הדורות* השקנו טור חדש – סקירה על מקורות וכלים באינטרנט. בגיליון זה אנו מביאים את האתר החדשני של לוגן קליינווקס shoahconnect.org, המאפשר לחוקרים, שיש להם ענין משותף בדפי עד של יד ושם, ליצור קשר זה עם זה. כתבתי בעצמי את הטור הזה בשני הגיליונות הראשונים ואני מקווה שאחרים ימשיכו בו.

אנו מסיימים במדורינו הקבועים הוותיקים: יהודה קלזנר מביא לנו סיפור על מקרה של "מיאון", תהליך המאפשר לבטל נישואים של קטינה ללא צורך בגט; הרייט קסו מציגה את החדש על מדפי הספרייה של חג"י; ומרים הרינגמן מדווחת, בעזרת מטילדה טג'ר וליבה מיימון, על הגיליונות האחרונים של מספר ביטאונים גניאלוגיים מחוץ לארץ.

ולסיום, אנו נפרדים ממטילדה טג'ר, שעזבה את מערכת *שרשרת הדורות* לאחר שרות נאמן רב שנים. אנו מאחלים הצלחה למטילדה, שתקדיש את זמנה למפעלים גניאלוגיים אחרים ומקווים להמשיך לראות את פרי ידיה בדפי *שרשרת הדורות*.

משולחנו של מיכאל גולדשטיין

יושב ראש החברה הגניאלוגית הישראלית

• הוועד הארצי, בהנהגתה ועידודה של כילי שטיין, בודק את האפשרות לערוך כנס אזורי לאירופה וישראל בשנת 2010. אני מצפה שנתקדם בנושא, ואשלח לחברים עדכונים על קצב ההתקדמות.

אתר האינטרנט של החברה הגניאלוגית, מקור גאווה מיוחד

• במשך החודשים הבאים אנו עומדים לראות שינויים רציניים באתר שלנו. נוסף למסדי הנתונים המועלים לאתר בצורה שוטפת, אנו גם מעצבים מחדש את מראה האתר ואת תוכנו. מנהלת האתר, חברתנו רוז פלדמן, מנהיגה את הפרויקט המרגש הזה.

• פרויקט המפתוח של רישומים גניאלוגיים בארץ ישראל (The Eretz Israel Indexing Project – EIRI): זהו "פרויקט הדגל" של אתר חג"י (www.isragen.org.il) והוא מהווה מקור גאווה לכולנו. המשימה הכבדה של השגת האישורים המתאימים להעתיק, לשכתב, ולהעלות את הנתונים לפרויקט EIRI המתרחב בהתמדה, דורשת יצירת קשרים ואינטראקציה עם מספר רב של ארכיונים, סוכנויות ממשלתיות וממשלתיות למחצה, קרנות ציבוריות לא ממשלתיות וקרנות פרטיות, וכן יחידים שברשותם מסמכים בעלי ערך. במסגרת זו יש לטפל גם בנושאים של צנעת הפרט, מאחר שחלק מהאנשים המוזכרים בנתונים עדיין בחיים. אחדים מהמסמכים המקוריים מכילים עד 30,000 שמות. אני מברך את כל אלה המעורבים בפרויקט EIRI, המשקיעים מאמצים ללא לאות, ואני מציע לכל החברים לבקר בקביעות באתר של חג"י.

דורשים מתנדבים!

• פרויקט EIRI והפעילויות האחרות של חג"י דורשים מתנדבים. אני מבקש מכל חברינו לתת יד ולסייע!

• מימון הפרויקטים: אני מודה לכל אלה שתורמו לחג"י ואני מקווה שחברים וידידים נוספים ימשיכו בכך. אנו מכינים עתה תיאור מפורט של פרויקטים המצפים למימון ולחסות. אנו נשלח זאת לחברינו, בצירוף בקשה שכל אחד ינסה להגיע לתורמים אפשריים, בארץ ובעולם.

ארבעת החודשים של עבודתי כיושב ראש החברה הגניאלוגית הישראלית היו בשבילי חודשים של לימוד, הן על היקף התפקיד של היו"ר והן על המבנה והמורכבות של ארגוננו. יותר מתמיד אני מרגיש מחויב לעבודה משותפת עם כל חברינו, במטרה לשפר ולהרחיב את החברה הגניאלוגית שלנו. אני שמח באופן מיוחד שקודמתי, חנה פורמן, ממשיכה למלא תפקיד פעיל ומסייעת לנו להשיג את המטרות שהצבנו לעצמנו.

במיוחד הרשימה אותי החיוניות של ארגוננו, על סניפיו וחבריו, וכן הרמה הגבוהה של ההרצאות והפעילויות האחרות. לעונג הוא לי לחלוק עימכם את עיקרי הפעילויות השונות שבתכניתנו לעתיד הקרוב:

התקדמות ארגונית

• טבעון הפכה עתה רשמית לסניף חדש של החברה הגניאלוגית הישראלית. אנו מקדמים בברכה את יושב ראש הסניף שאול הולנדר כחבר בוועד הארצי שלנו, ומאחלים הצלחה רבה לסניפנו החדש.

• גרעון לויטס קיבל על עצמו את ניהול הסניף בנתניה. היו"ר הקודם ג'ו איזקס ימשיך להיות פעיל בסניף ובחברה.

• אנו משלימים את התכנית לארגן בירושלים קבוצה דוברת צרפתית, בשיתוף עם בית פרנקפורטר.

• יום העיון בנושא "קשרי ליטא: לטביה ואפריקה" שאורגן על ידי קד"ם ליטא (Litvak SIG) בשיתוף עם חג"י היה הצלחה גדולה. אנו מברכים את רוז לרר כהן ואת עמיתיה על עבודתם בהכנת יום העיון.

אירועים בעתיד

• יום עיון בנושא הגניאלוגיה הספרדית, המוקדש לזכרה של אחת ממייסדי חברתנו, מזל לינברג נבון, יתקיים בבית פרנקפורטר ב-19 ביוני בשעה 13:30. יום העיון נערך בשיתוף קד"ם ספרדים (Sephardic SIG).

• כבר נערכות התכניות ליום העיון הרביעי של חג"י, שיתקיים ביום ד' בכסליו תשס"ט - 1 בדצמבר 2008. פרטים נוספים יישלחו בהמשך.

החברה הגניאלוגית הישראלית משתתפת בצערו של
היו"ר לשעבר ויקר החברה ג'אן-פייר סטרוויס
על פטירת אביו.

חיפוש שורשי משפחת שלוש באלג'יריה
(Chelouche, Schelouche, Schlouch, Chlous, Slous)
מסוף המאה השמונה-עשרה ועד תחילת המאה העשרים
אביתר שלוש¹

הקדמה

משפחת אברהם שלוש הכתה שורשים בארץ ישראל לקראת אמצע המאה ה-19. על פי המיתולוגיה המקובלת במשפחה, שתועדה על ידי מ"ד גאון², עלה אברהם שלוש לארץ ישראל בשנת ת"ר (1840) מאוראן שבאלג'יריה, בלוויית אשתו שמחה, בנותיו ריקה וחנה, ובניו אהרן, אליהו ויוסף. בזמן הירידה לחוף בחיפה, התהפכה אחת הסירות, ושנים מהבנים, אליהו ויוסף טבעו ביחד עם עוד כ-16 איש ואישה מקרב העולים יוצאי צפון-אפריקה. לאחר נדודים מחיפה לשכם ומשם לירושלים, הגיעה המשפחה ליפו והשתקעה שם. התעודה המוקדמת ביותר המציינת את נוכחותה של משפחת אברהם שלוש בארץ ישראל הינה מפקד מונטיפיורי ביפו תר"ט-1849.

תחילת המחקר היתה ריכוז כל התעתיקים הידועים לכתיבת השם שלוש בלועזית. היו מוכרים לנו שני תעתיקים: Chelouche, שבו נהג אהרון שלוש ובו נוהגים צאצאיו עד עצם היום הזה, ו-Schelouche המופיע במספר תעודות רישום של המשפחה בקונסוליה הצרפתית ביפו³. ראוי גם לציין שבתחילת שהותה של המשפחה בארץ ישראל נעשה שימוש גם בשם המשפחה "בן-שלוש". למשל, על מצבת קברו של אבי-אהרון, אברהם, רשום "אברהם בן שלוש". כמו כן, בספר תורה הנמצא בבית הכנסת שלוש, שאהרון הקדיש אותו לזכר אחיו יוסף שנפטר בשנת תרכ"ה 1865, מופיע השם "יוסף בן שלוש". בספרו של הרב מוריס אייזנבט⁴, מצאנו תעתיקים נוספים שאיתר אייזנבט בקהילות השונות שחקר במרוקו ואלג'יריה, כפי שמפורט בטבלה מס' 1:

טבלה 1: תפוצת התעתיקים השונים של השם "שלוש" בצפון-אפריקה

שם	תפוצה
Schelouche, Chlous, Slous	Oran
Schlouch	Constantine, Oran
Chelouche, Chlouch, Slouch, Slouss, Slousse, Benslous	Oran, Morocco
Chlouss	Morocco

אהרן שלוש יליד אוראן, בנו של אברהם, עשה חיל בעסקיו, והפך לדמות מרכזית בקהילה היהודית ביפו, ומילא תפקיד חשוב בתהליך הקמתה של שכונת נווה-צדק, שהשנה מלאו לה 120 שנה. שניים מבניו של אהרן, יוסף-אליהו ויעקב, היו דמויות מרכזיות בהקמת "אחוזת בית" ובחיים הציבוריים של היישוב המתפתח בתל אביב הצעירה, וחברת הבניין "פירמת האחים שלוש", שנוהלה על ידי האחים אברהם-חיים ויוסף-אליהו, היתה כלי חשוב במפעל הבניין של העיר המתפתחת.

הגניאלוגיה של אהרן שלוש וצאצאיו תועדה באופן רציף על ידי המשפחה לאורך השנים. קיים מידע חלקי על צאצאי בנותיו של אברהם: ריקה, שנישאה לנסים כרסנתי (Carsenty) וחנה שנישאה לאלתר לוריא. אולם לא היה בידי המשפחה כל מידע על שורשיה הגניאלוגיים לפני עלייתה לארץ ישראל.

מצוידים במידע ראשוני זה, ביצענו סריקה של רשומות הלידה, הפטירה והנישואין בארכיון Centre des Archives d'Outremer (CAOM), אשר ב-Aix en-Provence בצרפת. בחיפוש אחרו 62 רשומות המתיחסות ל-44 אנשים שונים. בעקבות חיפוש מעמיק יותר לגבי בנות המשפחה שנישאו לאחרים (ראה פירוט שמות המשפחה מקשרי נישואין בנספח), אותרו 23

במסגרת מחקר לגילוי מידע על שורשים אלו, ביצענו חיפוש של צאצאים נוספים של משפחת שלוש באלג'יריה, בתקווה למצוא חוט מקשר בין השלוחה שעלתה לארץ ישראל והמשפחה שנותרה בנכר.

1. הכותב הוא נינו של יוסף-אליהו, בנו השני של אהרון שלוש. כתובתו: chelouch@bezeqint.net
 2. ר' יוסף אליהו שלוש ז"ל, ספר זיכרון במלאת שנה לפטירתו, בעריכת א' אלמליח וי"א עבאדי, הרצאת ההתאחדות העולמית של היהודים הספרדים, ירושלים, תרצ"ה 1935, ע' מ"ג, וכן מ"ד גאון, יהודי המזרח בארץ ישראל, תרצ"ח 1938, עמ' 670.
 3. התעודות הקדומות ביותר הנמצאות בידינו, שנחשפו על ידי החוקרת רינה כהן, הן תעודת רישום מס' 4 מתאריך 30 בספטמבר 1888, ע"ש Aaron Schelouche, וגם תעודת רישום מס' 192 מתאריך 1 בינואר ע"ש Abraham Haim Schelouche.
 4. Maurice Eisenbeth, *Les Juifs de L'Afrique du Nord: démographie et onomastique*, Algiers 1936.

משנת 1837 (שנה אחת) ואחר כך ברציפות משנת 1846. הטבלה הבאה מדגימה את בעיית הפער במידע לגבי אוראן, והשנים שלגביהן חסר מידע בטווח 1831-1860. אך מקרה הוא, שנמצאה רשומה אחת רלוונטית בשנת 1837 (תעודת לידה של דוד שלוש).

רשומות נוספות של 20 אנשים שונים, ובסך הכול 85 רשומות של 64 אנשים שונים.

הכיבוש הצרפתי של אלג'יריה החל ב-1830, והרשומות הראשונות בארכיון הן משנת 1832. לצערנו, דווקא מידע מהשנים הראשונות שלאחר הכיבוש הצרפתי, שהן יותר רלוונטיות למחקר שלנו, היה חסר. מידע מאוראן קיים רק

טבלה 2: התפלגות הרשומות מאוראן מהשנים 1831-1860 ב-CAOM

Year	Birth	Death	Marriage	Year	Birth	Death	Marriage	Year	Birth	Death	Marriage
1831				1841				1851	288	481	182
1832				1842				1852	253		189
1833				1843				1853	268	196	2
1834				1844				1854	259	303	4
1835				1845				1855	269	161	
1836				1846		361		1856	304	238	
1837	135	104		1847		770		1857	299	272	
1838				1848	70			1858	302	308	
1839				1849	275	826		1859	151	399	
1840				1850	214	70		1860		128	

פירוט הממצאים

מעיון בהעתיקי הרשומות אפשר להרכיב שישה תאים/עצי משפחה. מתוך תעודות לידה/נישואין נוספו גם שמות ההורים (שלגביהם לא נמצאו רשומות אישיות) וכך עלה מספר האנשים הכלולים בעצי המשפחה שהורכבו לקרוב ל-70 איש. פירוט המשפחות מופיע בטבלה להלן:

טבלה 3: התאים של משפחת שלוש באלג'יריה

משפחת מס'	ישוב	אבי המשפחה	מס' רשומות שנמצאו	מס' אנשים בעץ	הערות
1	Oran	יעקב שלוש	1	3	כולל את הרשומה הקדומה ביותר שנמצאה: תעודת הלידה של יצחק בן יעקב שלוש, משנת 1837
2	Oran & Sidi-Bel-Abbes	שלמה בן שלוש	6	11	נפטר במרוקו. בנו דוד יליד מרקש התחתן באוראן ואחר כך עבר לסידי-בל-אבס
3	Oran	אהרן שלוש	2	7	
4	Oran	אהרן שלוש	37	35	
5	Sidi-Bel-Abbes	שלמה שלוש	39	33	ביחד עם ידע משלים מהאינטרנט ⁵ , עץ זה מכיל היום קרוב ל-300 צאצאים
6	Guelma	מימון שלוש	2	4	

5. אתר גניאלוגי של Beruck & Carpentier, www.genealogieberuckcarpentier.net ערך Chlous.

התעתיקים השונים של השם שלוש

פונטית שהשתנתה מפקיד לפקיד. כך יצא שבמקרים מסוימים נרשם שם משפחתו של אדם אחד בוריאציות רבות על ידי פקידים שונים.

נביא כדוגמה להמחשת העניין הזה, את המקרה של משפחת אהרון שלוש ורחל קסיס מאוראן (טבלה 3, משפחה מס' 4). ב-13 הרשומות של משפחה זו מופיע שם המשפחה של האב בתשעה תעתיקים שונים, כפי שמודגם בטבלה להלן:

טבלה 4: התעתיקים השונים של השם "שלוש" ברישומי משפחת אהרון שלוש מאוראן

Father	Mother	Act	Name	Aix Record #	Date of act
Aaron Slousse	Rachel Ksis	Birth	Esther Slousse	1038	21 Nov 1859
Aaron Selouche	Rachel Kasis	Birth	Seltana Selouche	791	20 Aug 1862
Aaron Selouch	Rachel Abecassis	Birth	Farhi Selouch	1864	27 Feb 1864
Aaron Schelouch	Rachel Abecassis	Birth	Abraham Schelouch	665	24 Jun 1869
Aaron Chlouch	Rachel Bent Kassis	Birth	Esther Chlouch	1389	23 Dec 1871
Aaron Chelouch	Rachel Kassis	Birth	Nejma Chelouch	154	27 Jan 1877
Aron Chlouch	Rachel Kassis	Birth	Messaouda Chlouch	276	14 Feb 1880
Aron Selouche	Rachel Kasis	Marriage	Seltana Selouche	268	12 Sep 1880
Aaron Slouch	Rachel Abecassis	Marriage	Farhi Slouch	266	27 Sep 1881
Aaron Chelouch		Birth	Djoar Chelouch	2121	1 Dec 1883
Aaron Schelouch	Rachel Abecassis	Marriage	Abraham Schelouch	366	2 Sep 1896
Aaron Chlouch	Rachel Bent Kassis	Marriage	Esther Chlouch	101	22 Feb 1899
Aaron Chelouch	Rachel Kassis	Marriage	Djoar Chelouch	402	28 Aug 1901

שנישאה ב-12 ספטמבר 1880 למחלוף קסיס. לאחר לידת בנה הראשון נולדה לה ב-25 באוקטובר 1885 בת, שניתן לה השם זהרה, והיא נפטרה בטרם מלאו לה שלוש שנים (25 בפברואר 1885). הלידה הבאה שלה גם היא בת (16 באפריל 1891), וגם היא נקראת זהרה.

2. לשלמה שלוש (יליד 1841), מהעיר Sidi-Bel-Abbes הסמוכה לאוראן, ולרעייתו אסתר לבית לוי לידת 1848, נולדה ב-4 ביוני 1871 בת בשם מסעודה שנפטרה בטרם מלאו לה שבעה חודשים (27 בדצמבר 1871). לאחר לידת שני בנים ושתי בנות נוספות, נולדה להם בת נוספת (1 בינואר 1882), שגם לה ניתן שם מסעודה (נפטרה בגיל 16, ב-13 בספטמבר 1898).

3. לסולטנה שלוש ובעלה שמואל קסיס, שנישאו ב-12 ספטמבר 1880 נולדה בת בשם זהרה ב-26 באפריל 1884 שנפטרה לאחר ארבעה ימים (30 באפריל 1884). לאחר לידת בת נוספת, הם חוזרים ומשתמשים בשם זהרה עבור בתם השלישית (28 באפריל 1891).

לא היו במדגם שחקרנו מקרים של שימוש חוזר בשמות של בנים שנפטרו, ולכן לא ניתן להסיק על

היהודים האלגיראים שפגשו את הפקידות הצרפתית שבאה בעקבות הכיבוש היו דוברי ערבית, ובשנים הראשונות, בטרם הצליחה הצרפתית להכות שורשים חזקים, נוקקו למתורגמנים כדי לתקשר עם הממסד, וכן כדי לסייע בתהליך האזרחי של רישום לידות, פטירות ונישואין. כתוצאה מכך, היה נתון התעתיק הלועזי של שמות האנשים לפרשנות

ממצא מעניין נוסף הוא שלאחר מספר שנים, כשגדלה חשיבות האחידות ונכונות התעתיק, קרה שבני המשפחה חזרו לפקיד מרשם התושבים וביצעו תיקון של תעתיק שם משפחתם. כך היה, למשל, במקרה של ילדיו של מימון שלוש מ-Guelma. בנו הראשון, מיכאל שלוש, נולד ב-6.10.1874, ונרשם כ-Mikael Challouch. בנו השני, גבריאל, נולד ב-9.12.1876, ונרשם כ-Gabriel Selouch. תעתיק שם המשפחה של שני הבנים תוקן ב-26.4.1906 לתעתיק אחיד: Schlouch.

בבדיקת הרשומות האחרונות מבחינה כרונולוגית, ראינו כי התעתיקים של שמות הבנים "התייצבו" כלהלן: באוראן Schelouch, בסיד-בל-אבס Schlouch, Chlous, Slous. לפיכך יש לצפות שהדורות המאוחרים יותר, מהמאה ה-20, ישאו שמות משפחה אלו.

שימוש חוזר בשמות ילדים שנפטרו בצעירותם מצאנו שלושה מקרים, שנעשה שימוש חוזר בשמות פרטיים של בנות שנפטרו בגיל צעיר:

1. לאהרון שלוש, שנולד בתאריך לא ידוע בין השנים 1829-1832, נולדה באוראן ב-18 באוגוסט 1862 בת,

קיום או אי קיום מנהג כזה.⁶

נתיבי הגירה

מאין הגיעו בני משפחת שלוש לאוראן וכמה זמן ישבו בה? ידוע כי היתה הגירה פנימית של יהודים ממרוקן לאוראן, וגם הגירה החוצה, מאוראן לארץ ישראל.⁷ דוגמה להגירה החוצה, מאוראן לארץ ישראל, אנו מוצאים בסיפור של עליית משפחתנו אנו לארץ ישראל כפי שסופר לעיל. יחד עם זאת, מצאנו גם דוגמה למקרה הראשון, כלומר להגירה פנימית ממרוקן לאוראן, אבל רק לגבי משפחה אחת מתוך שש המשפחות שמופו.

מקרה זה מתייחס למשפחת שלמה בן שלוש (טבלה 2, משפחה 2). מתעודת הנישואין של בנו דוד בן שלוש, שנישא בגיל 22 ל־Zahara bent Djian (אוראן, תעודה מס' 13, 202 בדצמבר 1852), עולה כי דוד נולד במרקש וכי הוריו נפטרו במרוקו. גם במקרה שלו אנו מבחינים במספר תעתיקים שונים: ben Chelouch בתעודת הנישואין, Slouche בתעודת הפטירה (Saint Denis du Sig, תעודה מס' 28, 140 ביולי 1883), וגם Slous בתעודות הלידה/פטירה של שתי בנותיו (מרים, רחל) מאשתו השנייה Semha bent Amozi. (תעודה מס' 181, 5 במאי 1875, תעודה מס' 12, 481 אוקטובר 1887). תעודות הלידה של הבנות מלמדות אותנו גם על כך שהיה מעבר של בני משפחה מאוראן (מקום הנישואין) ל־Sidi-Bel-Abbes (מקום לידת בנותיו).

תעודת הלידה של יצחק בן יעקב שלוש (תעודה מס' 4, 6 בינואר 1837) מלמדת כי היו בני משפחת שלוש באוראן כבר בשנת 1837. השאלה האם ההתיישבות של משפחת שלוש באוראן קדמה לכיבוש הצרפתי בשנת 1831 או שהחלה רק לאחריו, נותרה פתוחה בשלב זה.

איחוד משפחות בתוך אלג'יריה

האם ניתן להצביע על קשר פנימי בין ששת תאי המשפחה שמופו, בינם לבין עצמם? האם אלו בני משפחה אחת? בחקירת הרשומות שמצאנו קיימים רמזים בלבד, אך לא ניתן לקבוע קביעה נחרצת. רמז לקשר אפשרי בין משפחות שלוש מאוראן – משפחת יעקב שלוש (טבלה 3, משפחה מס' 1) לבין אהרן שלוש (טבלה 3, משפחה מס' 2) ומשפחת אהרן שלוש (טבלה 3, משפחה מס' 4) – הוא מכנה משותף לכולם: כתובת מגורים דומה. הכתובת המצוינת בתעודת הלידה של יצחק שלוש (משפחה מס' 1, תעודה מס' 4, 6 בינואר 1837) היא Impasse Quatre-Bras no. 6. כתובת המגורים של אהרן שלוש ורחל קסיס (משפחה מס' 4, בתשע תעודות שונות) היא Impasse Quatre-Bras (ללא ציון מספר בית). כתובת המגורים של

דוד בן שלוש, בתעודת הלידה של בתו שמחה (משפחה 2, תעודה מס' 866, 14 נובמבר 1853) גם היא Impasse Quatre-Bras (ללא ציון מספר בית).

יוצא איפה ששלוש מתוך ארבע משפחות שזיהינו באוראן, חיו בסמיכות מגורים ברחוב הנ"ל. בהחלט יכול להיות שהם אכן בני משפחה אחת, אולם לא מצאנו הוכחה נוספת.

העיר Sidi-Bel-Abbes השוכנת 70 ק"מ דרומית לאוראן, התפתחה סביב מחנה צבאי צרפתי שהוקם ב-1843. התעודה הראשונה מעיר זו, היא תעודת לידה של שמואל בן שלמה שלוש (משפחה 5, תעודה מס' 157, 27 באוגוסט 1866). אמנם לא מצאנו נתונים היכולים להצביע על קשר בין משפחה זו למשפחות שמופו באוראן, למרות שייתכן שהיה קשר כזה. השאלה מאין הגיעה משפחה זו ל־Sidi-Bel-Abbes, נותרה פתוחה.

איחוד משפחות: אלג'יריה – ארץ ישראל

ולשאלת השאלות של מחקר זה: האם ניתן להצביע על קשר בין המשפחות שמופו באלג'יריה למשפחתנו אנו, שעלתה לארץ ישראל בשנות הארבעים של המאה התשע-עשרה?

לצערנו, הפער הקיים בארכיון לגבי אוראן בשנים עד 1846, מנע מאיתנו לאתר רשומות לידה של ילדי אברהם ושמחה שלוש. על פי הצהרת אהרון בתעודות הקונסולאריות, הוא יליד אוראן משנת 1840, ולכן היתה תקווה למצוא בארכיון רשומות לידה שלו ושל אחיו ואחיותיו. אולם, נתון זה סותר את המובא בתולדות המשפחה כפי שנרשמו על ידי מ.ד. גאון, שהמשפחה עלתה בשנת 1840 בהיות אהרון בן 11 (כלומר, הוא יליד 1829). על פי גאון, הסיפור כפי שנרשם על ידו נלקח מתוך "... מגילת משפחה שהיתה בידי יוסף-אליהו שלוש ז"ל. יש להתפלא שלא הזכיר אותה בספרו "פרשת חיי" לגמרי. ביתר דיוק, ראוי לקרוא מסכת גבורה, כי כל פרט מתכנה היה בו כדי לאלף בינה". אם תתגלה מגילה זו באחד הימים, יתכן וניתן יהיה ללמוד ממנה הרבה יותר מהידוע לנו כיום.

רמז לקשר אפשרי ניתן אולי למצוא בחזרה של שמות פרטיים של בני המשפחה. בענף הארץ ישראלי סדרת השמות הפרטיים על פני שלושה דורות היא: אבי המשפחה, אברהם (נפטר 1854), הבן אהרון שעלה עימו לארץ ישראל (נולד ב-1829 או ב-1840), והנכד הבכור אברהם חיים (נולד ב-1864), שנקרא על שם הסבא. שמות דומים אנו מוצאים במשפחת מס' 4 מאוראן: הסב הוא אהרן שלוש (נולד בין השנים 1829-1832), הבן הראשון שנולד 1869 מקבל את השם אברהם. העובדה שהשמות

6. זוהי שאלת מחקר פתוחה, שעדיין נמצאת בברור. כל מידע בנושא זה יתקבל בברכה על ידי הכותבים.

7. מיכל בן יעקב, מפקדי מונטיפיורי וחקר היהודים באגן התיכון, פעמים 107 (תשס"ז) עמ' 142.

אברהם ואהרן היו נפוצים בצפון אפריקה, מקשה על הסקת מסקנה חד-משמעית.

סיכום

במחקר זה נחשפנו ל-64 צאצאים של משפחות שלוש באלג'יריה, אותם מיפינו לשש תת-משפחות. הצבענו על קשר אפשרי בין המשפחות שמופו באוראן, בין לבין עצמן, אך לא הצלחנו להצביע באופן ודאי על חוליה המקשרת בין המשפחה שעלתה לארץ ישראל לקראת אמצע המאה הי"ט ותאים משפחתיים שנותרו מאחור. מצאנו אישור לכך שלפחות משפחה אחת הגיעה לאוראן ממרוקו, וגילינו כי בכמה מקרים היה שימוש חוזר בשמות של בנות שנפטרו בצעירותן.

כמו משפחות יהודיות רבות אחרות שנותרו באלג'יריה במאה העשרים, היגרו צאצאי משפחות שלוש (Schelouch, Chlous, Slous, Schlouch) מאלג'יריה לצרפת, תהליך שהסתיים בסמוך לעצמאות אלג'יריה ב-1962. צאצאים אלו התפזרו בערים רבות בצרפת (Paris, Lyon, Cannes, Montpellier, Strasbourg ועוד), וענף אחד אף הרחיק נדוד עד לטאהיטי.

נותר רק לקוות, שאולי בזמן כלשהו בעתיד תתאפשר גישה לארכיונים שנותרו באלג'יריה, וניתן יהיה לאתר מידע נוסף על הקשר בין פלגי המשפחה השונים – האלג'ירי והארץ-ישראלי.

נספח: קשרי משפחה מנישואין

הטבלה הבאה מסכמת את שמות המשפחה של הכלות והחתנים של בני ובנות משפחת שלוש מאלג'יריה.

טבלה 5: קשרי הנישואין של משפחות שלוש באלג'יריה

מס' משפחה	ישוב	אבי המשפחה	קשרי הנישואין של בני המשפחה	קשרי הנישואין של בנות המשפחה
1	Oran	יעקב שלוש	Baghi	
2	Oran	שלמה בן שלוש	Makloulf, Djian, Amozi	Saida
3	Oran	אהרן שלוש		Arfe
4	Oran	אהרן שלוש	Kesis (Kassis, Abecassis), Okrich(?)	Casis, Schecroun, Sayag, Ben-Kemoun, Bettan, Ben-Achouil, Ettouati
5	Sidi-Bel-Abbes	שלמה שלוש	Levy, Ben-Haim, Farouz	Ghozi, Camilleri
6	Guelma	מימון שלוש	Boutboul	

ביבליוגרפיה

גאון: יהודי המזרח בארץ ישראל.

ההתאחדות העולמית של היהודים הספרדים. יוסף אליהו שלוש – ספר זכרון במלאות שנה לפטירתו.

Ben Yaakov, Michal, *The Montefiore Censuses and research of the Jews in the Mediterranean. Pe'amim* Spring 5766 (Hebrew)

Eisenbeth, Maurice, *Les Juifs de L'Afrique du Nord : démographie et onomastique*, Algiers, 1936. (French)

מקורות ארכיוניים

מפקד האוכלוסין של מונטיפיורי ביפו 1839

מקורות באינטרנט

www.genealogieberuckcarpentier.net
האתר הגניאלוגי של Beruck & Carpentier

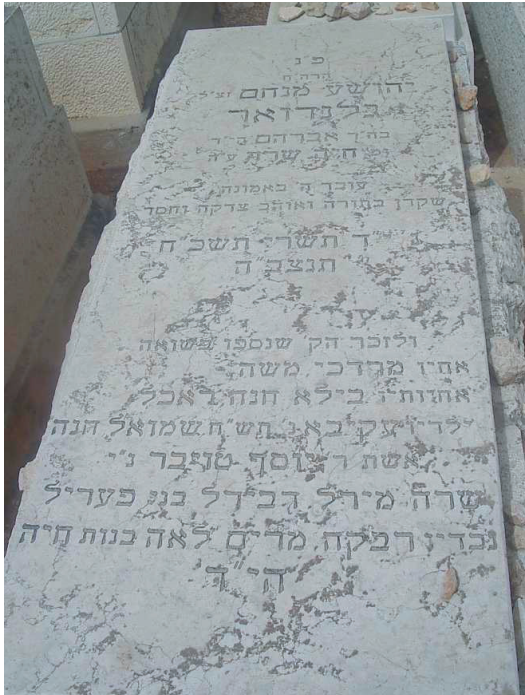
אביתר (תרי) שלוש, יליד תל-אביב (1956), הוא נצר למשפחת שלוש, מהמשפחות שהקימו את נוה צדק ואחוזת בית. הוא גדל בירושלים וברמת-השרון, ושהה שנים רבות בחוץ לארץ בתוקף עבודתו של אביו במשרד החוץ. הוא בעל תואר B.Sc. במדעי המחשב מהטכניון, M.Sc. במדעי המחשב ממכללת הצי האמריקאי בקליפורניה ו-MBA מאוניברסיטת בן-גוריון. כיום הוא עובד בניהול פרויקטים בתחום ההיי-טק. כתחביב הוא עסק בעבר במחקר בולאי והקים אתר אינטרנט בנושא זה, וכיום הוא עוסק במחקר גניאלוגי על משפחתו ומקורות השם "שלוש". הוא נשוי ואב לשלושה. chelouch@bezeqint.net

כתיבת אילן יוחסין

שילה גל

יחזקיהו גרינוואלד שנפטר ב-1940 ועל שמו אחי (יעקב) ואני (שמי השני יחזקיהו) קרויים, מתוך כבוד שנתן אבי לרבו.

כשחזרתי לארץ, סיפרתי על כך לבן דודו של אבי מצד אמו, הרשי-צבי גרינפלד ז"ל. הוא סיפר שזכר מסיבה בביתו בילדותו לפני מלחמת העולם השנייה, לרגל הופעת מהדורת הספר *בן זכאי* שהוציא סבסבו מצד האם, ר' יוחנן שפיץ, ובו שבו את אבי שכתב על כריכת הספר את מגילת היוחסין של המשפחה, כיוון שראה שבכל דור ודור מופיע השם "עקיבא", וכך הגיע עד לפוסק הידוע רבי עקיבא אייגר 1761-1838. סבתא של אבי מצד אמו, שרה שלזינגר, היתה נכדת בתו של ר' עקיבא אייגר. אייגר הוא שם המקום שבו כיהן ר' עקיבא כרב, אך הוא בא מהמשפחות שלזינגר-גינז. לצערי צוין בחוברת כי דווקא הענף של שרה שלזינגר לא נרשם. מצאתי את הספר "בן זכאי" בבית הספרים הלאומי באוניברסיטה העברית בירושלים, במהדורה קדומה יותר (1907), אבל חיפשתי את המהדורה שיצאה בערך בשנת 1930.

את פרטי משפחתי מצד סבתי, אם אבי, לא הכרתי, שכן אבי עקיבא הי"ד נפל בקרב בכפר עציון ערב הקמת המדינה, ד' באייר תש"ח, בהיותי בן חודשיים. אבי, יליד 1924, שרד את מלחמת העולם השנייה ונשא לאישה את אמי מרגלית לבית לחמן, בהכשרה בלעוו (Lev) ליד בריסל בבלגיה, לאחר המלחמה. הוא עלה לארץ בשנת 1946 ישר לכפר עציון, וכאמור נהרג שם.

סבי יהושע מנחם מנדל נפטר לפני 40 שנה, בבחרותי, כאשר ההתעניינות בגניאולוגיה עוד הייתה רחוקה ממני ופליטי השואה בדרך כלל לא נהגו לספר על מוצאם ומה שעבר עליהם.

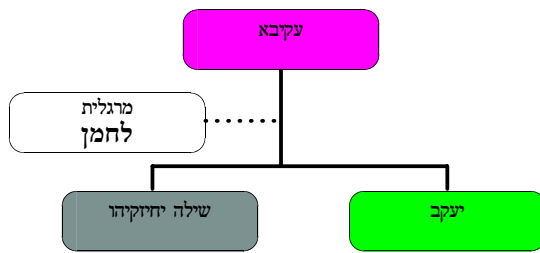
בשנת 1992 ביקרתי בהונגריה במסגרת עבודתי. בין היתר ביקרתי בשלושה כפרים: האחד הוא כפר בונייהד (Bonyhád), מדרום לבודפשט, מקום מושבה של משפחתי, גלנדואר GALANDWER, השני כפר טאאב (Táb), מקום מגורי סבי לשם עבר לאחר חתונתו, והשלישי כפר פאפא (Pápa), מקום לימודי אבי בישיבה בנערותו.

בכל מקום צילמתי בבתי הקברות מצבות שהיו נראות לי כשייכות למשפחה. הצילום נעשה במרחק מינימאלי, כדי שאוכל לקרוא את הכתוב. למרות זאת נמשך לעיתים יום שלם פיענוח הרישום של מצבה אחת. נעזרתי בזכוכית מגדלת ובסריקה למחשב ועיבודי מחשב שונים.

בבוניהד שני בתי קברות, אחד ישן ומוזנח, נראה לי שקברו בו עד 1800, והשני גיאולוגי (רפורמי) "חדש", מסודר ומטופח בכספי היהודים הפוקדים אותו. צילמתי עשרות מצבות הנושאות את שם משפחתנו ושמות משפחה שידעתי שקשורים למשפחתי. כל אלה השתלבו ב'פאזל' המשפחתי שלי. אנשים שחשבתי שהם קרובים רחוקים נמצאו קרובים קרובים, ולהיפך.

בטאאב, בית הקברות נקי אבל מוזנח. צילמתי את שם סבי המופיע על מצבה שהוקמה לזכר הנספים בשואה, בה איבד סבי את כל משפחתו זולת אבי: שני אחים, שלוש אחיות, רעייה, בן, שלוש בנות, חתן ושתי נכדות. שמותיהם רשומים על מצבתו בבית הקברות בהר המנוחות בירושלים.

בפאפא בית הקברות מטופח ומסודר. הסתובבתי בבית הקברות, ראיתי ציון קבר (מבנה קטן) פתחתי אותו ולתדהמתי מצאתי את מצבתו של ראש הישיבה יעקב

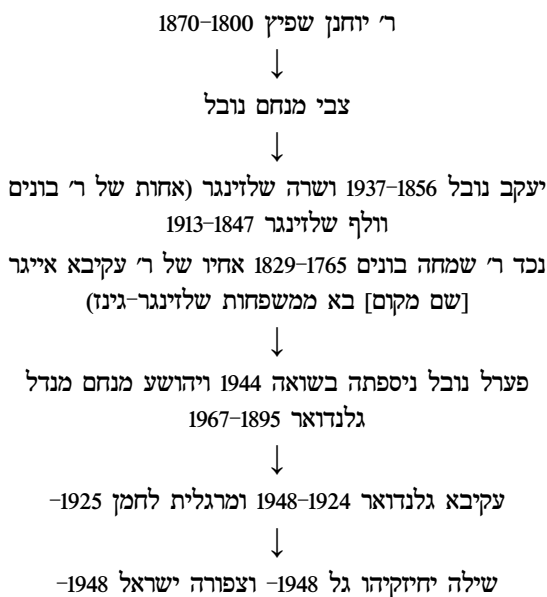
מידע רב שאבתי מהרשום על המצבות. בזמנו נהגו, פרט לרישום שנת הלידה ושנת הפטירה, לכתוב בתחתית המצבה: ושם אמו ____ . כמו כן רשמו על המצבה דברי שבח לנפטר שהם כשלעצמם אוצר בלום. מצבות אלה, על המידע הרב הגלום בהן, הולכות ומתכלות ואובדות לעמנו ויש לברך עך כל יוזמה לתיעוד, צילום ושימור אותן וכשכמותן באירופה ובעולם.

חיפשי בבית הספרים הלאומי גם ספרים אחרים שיצאו על ידי אנשים ששמן היה ידוע לי. כך גיליתי ספר שנכתב על ידי אחי סבי, מרדכי, שהיה מלמד בקושיצה (Kosice) שבסלובקיה, ושלא היה ידוע אפילו לבתו. כיוון שחשתי כי חסרות לי תמונות של מצבות, שלחתי על חשבוני חבר דובר הונגרית להונגריה למספר ימים, כדי שיצלם מצבות נוספות, והוא אכן הביא תמונות נוספות.

בהקדמות לספרים נהגו הכותבים לכתוב גם על משפחתם, ומידע רב מצוי בהקדמות אלה, גם לגבי משפחתי.

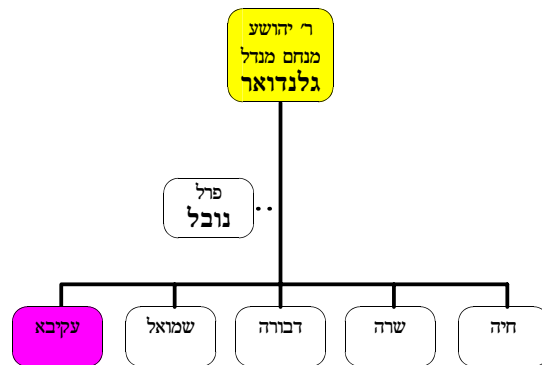
כן ערכתי בגיליון אקסל אינדקס של השמות המופיעים באילן היוחסין, כדי שהמחפש שם מסוים יוכל מיד לדעת לאיזה עמוד לגשת.

תמצית אילן היוחסין של סבתי מצד אם אבי:

לאחר חיפוש השם "אייגר" בספר הטלפונים (אינטרנט עוד לא היה לי) נפגשתי עם עקיבא אייגר, חבר קיבוץ נצר סירני שעסק בגניאלוגיה המשפחתית של משפחת אייגר (אין קשר משפחתי ידוע בין משפחותינו). קיבלתי ממנו חוברת עם אילן היוחסין של משפחת אייגר. בשנת 1913 נוסדה אגודה על שם רבי עקיבא אייגר, שהיה מגדולי ישראל, ושמה לה למטרה להפיץ את כתביו ולערוך את אילן היוחסין המשפחתי. האילן שקיבלתי מפורט למדי. כמו כן היה ברשותי אילן יוחסין שנעשה כעשרים שנה קודם לכן על ידי קרובת משפחה ולא כלל את משפחת אבי מצד אימו, ובו נדרש כמובן ערכון לימינו. כל החומר הזה היה מונח אצלי עד "שירחיב" ויהיה לי זמן פנוי, ואוכל להתפנות לעריכתו.

בשנת 2000 הגיע ה"שירחיב". היה לי אירוע מוחי, ונעשיתי נכה מאה אחוז ורתוק לכיסא. אז נייער בי האתגר להמשיך את מלאכת אבי ז"ל ולנסות להרכיב אילן יוחסין ולהגיע עד רבי עקיבא אייגר. לא ידעתי כלל כי קיימות תוכנות לעשיית אילן יוחסין, ועל כן בניתי את העץ על בסיס תוכנת מבנה ארגוני של מיקרוסופט (Organization): אבי המשפחה – מנהל הארגון. רעייתו – מסייעת. ילדיו – הכפופים. לכל שם המופיע ביותר מעמוד אחד נתתי צבע מסוים, והמשכתי באותו הצבע בכל העמודים שאותו השם מופיע, כיוון שהשמות עוברים במשפחה מדור לדור והדבר מקל על המעיין באילן לזהות את המשכיות השושלת.

להמחשה, הצבע הזהוב שברקע המשבצת של סבי (לעיל), נמשך מדף קודם – שלא נראה כאן – והצבע הסגול ברקע שם אבי (לעיל) נמשך לדף הבא המופיע להלן. כמו כן, שני גוני הירוק שברקע שם אחי יעקב ושמי שלי (להלן) עוזרים למעבר לדפים של משפחותינו האישיים. כך אני נמנע מבילבולים אפשריים כאשר שמות חוזרים על עצמם אצל בני משפחה שונים.

לאחר שנת עבודה, 12 שעות ביום, קיבלתי מוצר בדמות אילן יוחסין בן 300 עמודים. מצד האבא בלבד.

מאמי דליתי אינפורמציה עד לסבה בלבד. אינפורמציה זו כלולה באילן אך היא שולית. יש שמות ותאריכי לידה ופטירה, אך אין תמונות וסיפורים. יש מידע רקע על התיישבות היהודים בהונגריה, שהובאו במאה ה-17 מאוסטריה עם אוכלוסיה נוספת במטרה ליישב חלקים בהונגריה. ביניהם היו שלוש משפחות יהודיות: קריצלר וגלנדואר שנישאו ביניהן, ופולק. האילן כולל את שלוש המשפחות האלה והוא חולק לנכדים ולקרובי משפחה. שם הספר: אילן יוחסין: פולק, קריצלר, גלנדואר.

שילה גל נולד במרס 1948 בירושלים בזמן המצור על גוש עציון. שמו שילה ניתן על שם שיירת העשרה [י] והל"ה שנפלו בדרכם לגוש הנצור. הוא נתייתם מאב בגיל חודשיים. אביו, שהיה נצור בגוש עציון, לא זכה לראותו. שילה חזר לכפר עציון אחרי מלחמת ששת הימים, והיה חבר כפר עציון מהיום הראשון לייסוד הכפר, מילא תפקידים ציבוריים בכפר והיה ראש המועצה האזורית גוש עציון במשך עשרים שנה. לאחר פרישתו היה עוזר ראש הממשלה אהוד ברק לענייני התיישבות במשך חצי שנה, ולאחר מכן (כתשנ"ב) הוא עבר ליישוב אלעזר.

תיקי ארולסן ב"יד ושם"

מרתה לב-ציון

איך נערך החיפוש? אם המחשב אינו פתוח עדיין במסד הנתונים, יש לפתוח את התיקיה הנקראת OUS Archive. מכאן ל-Global Finding ולאחר מכן ל-Central Names. בשדה החיפוש שנפתח יש להכניס את שם המשפחה והשם הפרטי, ולמלא גם את השדות האחרים, אם רוצים. רישום שם המשפחה הוא חובה. לאחר פעולה זו נפתח מסך בעל שלושה חלקים. מאחר שלא כל השמות הם ממוחשבים, עשוי להופיע רק שם אחד והרבה שורות ריקות, אבל לחיצה על כל רוח לבן תביא כרטיס עם מידע.

כרטיס שכתוב עליו T/D ומספר בעל שש ספרות או שני מספרים בעלי שלוש ספרות כל אחד, הוא "מסמך מעקב" (Tracing Document). יש לזכור כי הכרטיסים כתובים בדרך כלל בשני הצדדים, על כן יש לזכור "להפוך את הדף" כדי לראות אם משהו כתוב בצד השני. שם נמצא כל מידע המעקב הקיים על האיש.

קיצורים המופיעים על הכרטיסים:

VCC = מחנות ריכוז שונים (Various Concentration Camps) ולאחריו מספר – מתייחס לרשימות.

OCC = מחנות ריכוז אחרים (Other Concentration Camps)

סימונים אלו עשויים לעזור למחפש להשיג מידע נוסף מתוך העתקים של התיקים המקוריים.

חברי סניף הנגב של החברה הגניאלוגית הישראלית ערכו ב-12 במרס סיור מוצלח ביותר ב"יד ושם" וקיבלו הדרכה איך להשתמש ברישומי "שירות המעקב הבינלאומי" (International Tracing Service – ITS) מ-Bad Arolsen בגרמניה, הנגישים כיום ב"יד ושם". מר צבי ברנהרט מ"יד ושם" נתן הדרכה מאלפת.

בשנת 1956 קיבלה "יד ושם" משירות המעקב 5,000 מיקרופילמים של רישומים הנוגעים ליהודים. צבי הדגיש כי ITS הוסיף מידע חדש, אבל לא חומר חדש לגבי מה שכבר נמצא ב"יד ושם". הוא ציין כי יש מעט מידע על פולין ועל אוקראינה, וכי בדרך כלל, ככל שמתרחקים מגרמניה מזרחה, הנתונים דלילים יותר. אם האדם לא היה כלוא במחנה ריכוז או לא נרצח בידי ה-Einstatsgruppen, אין לצפות למידע עליו.

ב"יד ושם" נמצא חומר ממחנות הריכוז וממחנות העבודה, וכן מהגיטאות המרכזיים. חומר על הניצולים עדיין לא התקבל, אבל ב"יד ושם" מקווים שיהיה עד שנת 2011.

קיים מפתח ראשי (Master Index) לגבי כל החומר של ITS, הנקרא מפתח השמות המרכזי או CNI. אם השם לא נמצא במפתח, פירוש הדבר שאין כל חומר על האדם הזה. צבי הזהיר אותנו כי שיטת החיפוש שפותחה על ידי ITS היא מסורבלת, אך "יד ושם" החליטה בכל זאת להשתמש בשיטה זו לעת עתה, מפני שפיתוח שיטה פשוטה ומדויקת יותר עלולה להימשך שנים.

ד"ר מרתה לוינסון לכ"ציון היא היסטוריונית בתחום ההיסטוריה המודרנית של אירופה היא ייסדה את סניף הנגב של החברה הגניאלוגית הישראלית ומכהנת כיו"ר הסניף. היא חברה במועצת המנהלים של IAJGS (האיגוד הבינלאומי של החברות הגניאלוגיות היהודיות), יו"ר קודמת של קבוצת הדיון המיוחדת לטביה (SIG Latvia) וחברה בוועדת ההיגוי של קבוצת המחקר של קורלנד (Courland). מחקרה הגניאלוגי קשור למדינות הגרמניות של פרנקוניה, תורינגן (Thüringen) [גרמניה] וקורלנד [לטביה]. ד"ר לב ציון היתה פעילה בארגון הכנס הבינלאומי בירושלים בשנת 2004 והיא חברה בוועדה המארגנת את ימי העיון של החברה הגניאלוגית הישראלית. היא פרסמה את הספר Taking Tamar [אנגלית]: <http://www.avotaynu.com/books/tamar.htm>

מידע על ניצולים ניתן לקבל בקלות באתר www.jewishgen.org במסד הנתונים Holocaust Database.

באולם הקריאה של "יד ושם" ניתן לקבל עזרה, שהיא חשובה ומוערכת מאוד.

מה שכתבתי כאן הוא רק טיפה בים המידע על דרכי החיפוש ועל מה אפשר למצוא. "יד ושם" מוכן לעשות חיפוש סביר של נתונים על אנשים מסוימים ויש באתר שלהם טופס שניתן למלא ולהחזיר אותו ל"יד ושם" דרך האינטרנט. בעקבות הסכמים בינלאומיים חתומים לא ניתן להגיע למסד הנתונים של ארולסן מחוץ לאינטרנט, אך ייתכן שבקרב הנתונים יהיו נגישים בבית וולין, סניף "יד ושם" בגבעתיים.

האם כל המקורות שווי ערך?

סיפורים משפחתיים לעומת מסמכים כתובים במחקר הגניאלוגי של משפחת לויטס

גדעון לויטס

מתורגם מאנגלית

פעמים אחרות אני מתפרץ קדימה בשטח לא מוכר בעקבות ניחוש פשוט או שאני מחפש מסביב ומקווה להגיע לנתונים שעשויים לאשר או להפריך עובדות או כיוונים שונים. כמו בכל המחקרים הגניאלוגיים, גם המזל נכנס לתמונה ומילא תפקיד במקרים השונים שבהם הגעתי לקיר אטום או לשביל ללא מוצא.

מסמכים

מסמכים יכולים לספר סיפור, אם כי לעיתים הם מספקים רק את הקווים הכלליים של תולדות המשפחה; לפעמים הם גם חושפים סודות ופותרים תעלומות. הביטוי האנגלי הידוע paper trail [מילולית: "שביל הנייר"] מורה כי אחרי רוב האנשים ניתן להתחקות ככל שהם מתקדמים בחייהם — וה"שביל" הוא המסמכים שהם חתמו עליהם או שהם מוזכרים בהם. בדרך כלל, גם אלה החיים עימנו היום וגם אלה שהלכו לעולמם משאירים "שבילי נייר" אחריהם. המשימה למצוא את השבילים, במיוחד אלה מן העבר הרחוק, יכולה להיות משימה מסובכת, הדורשת ביקורים בארכיונים ומוסדות רבים.

הענף שלי במשפחת לויטס, אחד מתוך רבים, קשור בהתחנתות עם משפחת שגם (SHAGAM) בליטא, דרך סבי מצד אבי ישראל לויטס מזגארה (Zagare) שנשא

כאשר אני מתפתה לומר לעצמי שבדקתי בצורה יסודית את כל המקורות האפשריים במחקר המשפחה שלי, מתברר שוב ושוב כי למשימה זו יש אכן התחלה ואמצע, אבל אין לה סיום נראה לעין. דומה הדבר לסימפוזיה בלתי גמורה, שאנחנו מכירים היטב את מנגינותיה, אך תמיד יש עוד אפשרות להמשיך ולהשלים — וכך גם בגניאלוגיה. אם ההשלמות לא ייעשו על ידי, הן ייעשו על ידי חוקר בעתיד. ראיות חדשות עשויות להתגלות בכל עת, וניתן יהיה תמיד לבדוק, להעריך ולשלב אותן בסאגה המשפחתית.

מאמר זה יביא מקורות שמצאתי עד היום, במסגרת מאמצי לאמת ולהבהיר פרקים שונים בגניאלוגיה של משפחת לויטס ובתולדותיה. פערים בין מסמכים כתובים, עדויות אישיות, וסיפורים משפחתיים שונים הביאו אותי לאמץ את הכותרת למאמר זה. סיפור תולדות המשפחה שנמסר בעל פה מדור לדור, סיפורים שנשמעו ונשארו בזיכרון — כל אלה יכולים להוסיף צבע ונוסף מיוחד למחקר, אבל האם ניתן לראותם כמקורות יציבים ומהימנים, בהשוואה למקורות כתובים? הדבר יכול להתברר רק על ידי כך שנחשוף את כל חומרי המקורות הרלוונטיים ונעמיד אותם במבחן אחד אחד.

הסיפורים המתארים את המחקר מעניינים כשלעצמם, פעמים אני מתחקה אחרי רמזים שקיבלתי מעמיתים,

מסמכי מפקד אוכלוסין או מסמכי מס. ברשימות ב-JewishGen נמצאו מספר אנשים בשם לויטס.

כתובות על מצבות

הכתובות על המצבות של ישראל ויונה טוביה (טובה) לויטס בבית העלמין בנחלת יצחק מציינות כי ישראל היה בנו של שמואל יצחק לויטס וטובה בתו של ישראל יונה שגם (שוהם) מקורסינאי. באתר האינטרנט של החברא קדישא ניתן לראות גם צילומי מסמכים. גם ביקרתי באתרי הקבורה של סבא וסבתא בבית העלמין הישן בנחלת יצחק.

רב-סבי מצד אבי, ישראל יונה שוהם (שגם) נשא לאישה את מלכה, שנפטרה בקורסיני. לאחר מותה, עד כמה שידוע בשנת 1900 או 1901, הוא עזב את ליטא ונסע לארץ ישראל, והתגורר בשכונת מאה שערים בירושלים. הוא נפטר בשנת 1907 וקבור בבית העלמין בהר הזיתים. במסד הנתונים הממוחשב של החברא קדישא הכללית בירושלים רשומה חלקת הקבר שלו, בגוש האמצעי של בית העלמין. הכתובת על המצבה: פ"נ מוהר"ר ישראל יונה ב"ר שמואל משה מקורסן נפ' אלול תרס"ז תניצ'בה.

באוגוסט 2007, בחודש אלול, בתאריך הסמוך למלאת מאה שנה לפטירתו של רב-סבי, השתתפתי בעלייה לקברו ואזכרה, שארגנו בני משפחות יורב מטירת צבי ולב-ארי מרמת מגשימים יחד עם קרובים וצאצאים נוספים שלו.

אתרי אינטרנט

רבים הם אתרי האינטרנט שניתן לחפש בהם את שורשי המשפחה. אתר חשוב לגבי הגניאלוגיה של יהודי דרום אפריקה הוא S.A. Jewish Rootsbank, מסד הנתונים של המרכז להגירה יהודית וגניאלוגיה:

לאישה את יונה טוביה שגם מ-Kurseinai (Korshan, Kurshan) ב-1890 בערך. לישראל ויונה טוביה היו חמישה ילדים: שלושה בנים ובהם אבי דוב ברל, ושתי בנות. אין לי מסמכים המאשרים נישואין אלה, אולם במפקד אוכלוסים בתל אביב משנת 1922 רשומים ההורים ושלושה מילדיהם כמשפחה המתגוררת ביחד.

ההורים וחמשת הילדים – אריה אהרן, פרידה (גרינשטיין), דוד, דוב ברל, חנה (מל'בצקי) – כולם עזבו את ליטא בזמנים שונים ועלו לארץ ישראל. אריה עלה ב-1906 ולאחר כמה שנים היגר לדרום אפריקה. דוד ופרידה עלו לארץ ישראל בשנת 1913 בערך, ודוב, חנה והוריהם ישראל ויונה טוביה עלו לארץ בין 1920 ו-1922.

כפי שהוזכר, רשומה המשפחה במפקד העירוני בתל אביב 23-1922. סבי ישראל וסבתי יונה טוביה לויטס, אבי דוב, דודי דוד ודודתי חנה, כולם רשומים כדיירים בפנסיון של משפחת ליפשיץ בנווה צדק. ראיות נוספות על מגורי המשפחה בתל אביב נמצאו במחלקה לתכנון הבנייה בעיריית תל אביב. ב-1927 הוגשה למחלקה תוכנית לבניית דירת שני חדרים, קומה אחת, ברחוב בר כוכבא. ב-1949 ביקרתי בבית זה, כאשר דודתי פרידה עדיין התגוררה שם.

אבי דוב היגר מארץ ישראל לדרום אפריקה ב-1928. באתר של מאגר הנתונים S.A. Jewish Rootsbank רשומים המהגרים שהגיעו לדרום אפריקה, ביניהם הנוסעים באנייה Randfontein. אבי כנראה הגיע באונייה זו.

לאחר עשרים ושש שנים, בשנת 1954, עזבו את דרום אפריקה דוב, אשתו רוז ושני ילדיהם יונה (הפנר) לאחר נישואיה) וגדעון (אני) והגיעו לישראל. במסמכים הפרטיים שלי אני שומר את דרכוני הדרום אפריקאי הישן ואת תעודת העולה.

מציאת מסמכים בליטא

כיום קשה להשיג בליטא מסמכי פטירה, נישואין או הגירה העשויים לאמת סיפורי חיים ואירועים. נאמר לי כי כל מסמכי מחוז שאוולי (Siauliai) שבו נמצאות עיירות המוצא של סבי וסבתי, הושלכו לערימה ונשרפו על ידי הצבא הרוסי שעזב את ליטא ב-1991.¹ מסמכים מתוך רשימות ליטאיות מתוקנות של מפקדי אוכלוסין מקוריים שנערכו ברוסיה, וכן חומר נוסף שתורגם לאנגלית וניתן למצוא אותו באתרי האינטרנט של JewishGen, במיוחד Family Finder, מציעים ראיות עקיפות שהמשפחה היגרה מ-Kurseinai לישראל. לאימות סופי של הדבר ניתן לפנות לארכיון הממלכתי בוילנה, העשוי להחזיק

1. קיבלתי מידע זה מחוקר הגניאלוגיה לן יודאקן.

רבים מהמסמכים שנתגלו מעידים על התמורות והתהפוכות המתלוות להגירה ולהיאחזות בארץ חדשה – נושא ראשון במעלה בתולדות היהודים בכל הדורות, ובמיוחד במאתיים השנים האחרונות.

ראיות שנאספות בחיפושים ובחקירות הגניאלוגיות משלכות אותנו עם העבר שלנו ועוזרות לנו להעריך נכונה את מורשתנו. חובתנו היא להעביר זאת כמורשת לילדינו וכל צאצאינו, כפי שאנו אכן מצוים במסורת שלנו.

דברי תודה

תודתי והערכתי לגניאלוגית אווה פלורסהיים שהציעה לי מסגרת וכיוונה אותי אל המקורות הנכונים.

גדעון לויטס נולד בשנת 1936 בקייפטאון, דרום אפריקה ובא לישראל ב-1954 עם הוריו ואחותו. לאחר השירות הצבאי בנח"ל, הוא הצטרף כחבר בקבוצת גונן עד 1963. הוא עבד ככתב בעיתון יומי באנגליה, כחוקר חברתי בשכונה עירונית וכעובד קהילתי עירוני במסגרת הפרויקט לשיקום שכונות בנתניה. הוא נשוי ויש לו שלושה ילדים וישמונה נכדים. כגימלאי הוא עוסק כיום בחקר הגניאלוגיה המשפחתית ומשנת 2003 הוא משמש כמזכיר סניף נתניה של החברה הגניאלוגית הישראלית.

Centre for Jewish Migration and Genealogy Studies:

http://chrysalis.its.uct.ac.za/CGI/cgi_RootWeb.exe

האתר מכיל נתונים על לידות, בתי עלמין, קהילות, פטירות ונכסים, נישואין, רישומים צבאיים, רישומי מהגרים, קבלת אזרחות ועוד מידע רב הנוגע לקהילה היהודית בדרום אפריקה. ממקור זה הצלחתי להוציא מידע רב על קרובים ממשפחת שגם, כולל תאריכים ומקומות פטירה וקבורה.

באתר של JewishGen על כל חלקי, במיוחד Family Finder וקבוצות SIG, עושר רב של נתונים חשובים, הכוללים דיווחים של חוקרים הכותבים על משפחותיהם.

ארכיונים

ביקרתי בארכיונים רבים, מצאתי וצילמתי מסמכים רבים. בארכיון המדינה של דרום אפריקה בקייפטאון מצאתי רישומים על הדודים שלי מצד אבי, האחים מוריס, בוריס ומקס שגם, שהיגרו לדרום אפריקה מליטא בשלהי המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 – והתיישבו בקייפטאון. המסמכים כללו רישומי צוואות והסדרי נכסים, וכן בקשות לקבלת אזרחות משנת 1902. רישומים נוספים נגעו ישירות לחיי הוריי, ובהם בקשות לרישיונות בנייה והתכתבות של אבי דוב לויטס עם מחלקת ההנדסה העירונית, וכן תעודת הנישואין של הוריי בפנקס הנישואין האזרחיים משנת 1933.

מהים הבלטי לים השחור

אדוארד גלס

מתורגם מאנגלית

שטחים נרחבים בדרום-מזרח אירופה. חלק מתנועות הגירה אלה התרחשו בעבר רחוק למדי, אולם היו הגירות משמעותיות במאות האחרונות שנכללו בתחום המחקר של המשפחות שלי.

צינתי בספרי כי השם גלס (GELLES) או גליס (GELLIS) מופיע בערים שונות, החל בערים צפוניות כמו קמל שעל חוף הים הבלטי, דרך ערים שונות בליטא ובהן וילנה, אל גרודנו, ועד לשלזיה, ווהליניה, פודוליה וגליציה, שבה נודעה לעיר ברודי, בתקופה מוסומת, חשיבות מיוחדת לגבי התרבות היהודית. מצ'רנוביץ בבוקובינה השכנה מוליכות העקבות בכיוון מערב אל הונגריה ואוסטריה ובכיוון דרום-מזרח למולדאביה עם בירתה קישינב. דרכי מסחר עתיקות מובילות גם אל הים השחור,

תולדות יהודי אירופה הרבה פנים להן, וניסיתי להראות זאת במחקר גניאלוגי שהתפרסם לאחרונה (גלס 2006). עקבתי אחרי גלי ההגירה לרוחב יבשת אירופה, שהיו בעיקר בכיוון מערב-מזרח, מהאוקיינוס האטלנטי אל תחום המושב ברוסיה, ואף בחזרה. בתוך תמונה מקיפה זו היו סטיות, שינויי כיוון וגם מסעות אישיים. המבנה הגיאוגרפי של היבשת הציב מחסומים טבעיים, אבל מצד שני גם פתח לפני המהגרים נתיבים לאורך הנהרות הגדולים ואזורי חוף, שהנמלים העתיקים והחדשים שבהם הפכו למרכזי מסחר ותרבות יהודיים. לרקע הגיאוגרפי והדמוגרפי היתה השפעה רבה על השינויים הסוציו-פוליטיים שהתרחשו במשך מאות השנים. הגירות חשובות התרחשו גם בכיוון דרום-צפון, מאיטליה אל מעבר לאלפים ומקונסטנטינופול ואזורי החוף לאורך דרכים שונות אל

שם נוסד בסוף המאה ה-18 הנמל הגדול אודסה. חלק מהמשפחות האלה, הנראות מפורזות בשטח כה גדול, קשורות בוודאי ביניהן עוד מתקופות קדומות יותר, אולם יש משפחות רבות שמקור שמות המשפחה הזהים שלהן נשאר עד היום בלתי ידוע.

הים הבלטי והים השחור מספקים מוצא חיוני אל העולם, בשני הקצוות של שטח האדמה הנרחב שיהודים ניסו לבסס בו את ביתם, ואשר, מצד שני, במשך מאות בשנים נלחמו עליו עמים בעלי תרבויות ודתות שונות. כאשר הממלכה הגדולה של פולין-ליטא היתה במצב של התעצמות, שגשגו תחת חסותה קהילות יהודיות רבות. פשיטות הקוזאקים בהנהגתו של בוגדן חמלניצקי במחצית המאה ה-17 ציינו את תחילת שקיעתה של פולין ועליית הכוח הרוסי. יהדות פולין סבלה גם בשנים הבאות, בזמן המלחמה על פולין ומאבקי הכוח שהביאו לבסוף לשלוש החלוקות בין פרוסיה, הקיסרות האוסטרית והקיסרות הרוסית בשנים 1772, 1792 ו-1795. חלקים נרחבים של שלזיה ומזרח פולין נפלו תחת השלטון הפרוסי, חלק גדול של ליטא הפך לחלק של רוסיה, וגליציה סופחה לקיסרות האוסטרית. גבולות אלה התקיימו בדרך כלל עד לסיום מלחמת העולם הראשונה, ואז הוקמה פולין מחדש כרפובליקה.

בסוף המאה ה-17 היה כוחה של האימפריה העות'מאנית בירידה, לאחר שהמצור שלה על וינה הוסר בשנת 1653, בעזרת חיל הפרשים הפולני בפיקודו של המלך יאן סובייסקי. שורה של מלחמות שתורכיה היתה מעורבת בהן הביאה להעצמת כוחה של אוסטריה בארצות הבלקאן ושל רוסיה בגבולה הדרומי. שינויים פוליטיים אלה ותוצאותיהם הכלכליות השפיעו מאוד על הגירות היהודים בתוך אירופה, מאחר שבעקבותיהם התרחשו שינויים בדפוסי המסחר, שיפור בדרכי התקשורת ועלייה בילודה – עד לפוגרומים ברוסיה בשלהי המאה התשע-עשרה.

המבנה הדמוגרפי של משפחתי המורחבת היה תוצאה בלתי נמנעת של כל התהפוכות האלה. השואה שמה קץ לנוכחות בת אלף שנים של יהודים במזרח אירופה; אך נוכחות זו היא כיום לקח היסטורי חיוני. אנו יכולים ללמוד הרבה על הישגים תרבותיים גדולים אך גם על אי-סובלנות, קנאה וצורות אחרות של אווילות אנושית. בעת כתיבת שורות אלה, כמעט אין יהודים בין הים הבלטי והים השחור, אבל הקו הנמתח בין שני מקווי מים אלה, העובר בארצות ותרבויות רבות, הוא חשוב מבחינה היסטורית כפי שהיה תמיד. הכלכלה הבלטית היא כיום בסימן עלייה, ואפילו העיר ברודי התנערה מהאפר של מלחמת העולם השנייה בהיותה המסוף של קו הצינורות אודסה-ברודי.

הנמל הפרוסי העתיק ממל (Memel) הוא במרחק קטן בלבד ממרכזי המסחר בליטא מעבר לגבול. משפחת גליס ומשפחות קרובות, ששגשו בשנים מאוחרות יותר באנגליה, אמריקה ודרום אפריקה, באו מהאזור הזה. ייתכן מאוד שהיה אב קדמון משותף לאיסק (יצחק) גליס מהעיר ממל (נפטר 1906), שפיתח במאה ה-19 את תעשיית המזון הכשר בניו-יורק, ולאחריו גליס, מסעךן בבאדן שלידי וינה, שקיבל רשות למגורים קבועים במקום בשנת 1805. אחדים מאנשי משפחה זו העתיקו את מגוריהם לערים ליסה וקרטושין (Krotoschin) בשלזיה. הם כללו את משפחות הרבנים זיגפריד ובנימין גלס, שבאו לאנגליה כפליטים לפני מלחמת העולם השנייה.

בסיסה של משפחתי הקרובה היה לפני 300 שנה בברודי, וזמן מה לפני כן הם היו כפי הנראה בפראג, שבמאה ה-16 היוותה צומת חשוב בין איטליה וארץ הריינוס מצד אחד, וגליציה, שלזיה ונקודות נוספות מזרחה מצד שני. אחד הרבנים הגדולים בפראג באותה תקופה רחוקה היה ר' מרדכי יפה (1530-1612), הידוע כבעל הלבוש, על שם ספרו המפורסם. הוא שימש כרב בגרודנו, בפראג, וכן כפון שבשלזיה. צאצאיו פעלו במאה ה-17 ובמאה ה-18 בקשת שנמתחה מגרודנו צפונה אל החוף הבלטי ומערבה לשלזיה. השמות יפה, לייבוש וגלס (גליס) היו קשורים במקרים אחדים בקשרי נישואין. אחת ממשפחות הרבנים גליס מגרודנו עלתה באותם הימים לארץ הקודש ונשארה שם לפחות עשרה דורות. כאשר ברודי הפכה בראשית המאה ה-18 לעיר חשובה למדי כמרכז מסחר בין רוסיה והקיסרות האוסטרית, גדלה אוכלוסייתה היהודית ורבנים ותלמידי חכמים הגיעו למקום ממרחקים. שמואל גלס, הרב הראשי בעיר Siematycze היה צאצא ישיר של אורי פייבוש אשכנזי, רב ראשי של וילנה ולאחר מכן נשיא בירושלים. ייתכן כי רבי שמואל היה אותו רבי ש' גלס שהיה חותנו של משה מנחם מנדל לברוש, שהיה ידוע גם כמשה (Moses) גלס, תלמיד חכם וחבר בקבוצת הלימוד המכובדת בברודי, הידועה כ"קלויז של ברודי". הוא האב הקדמון הישיר של השושלת מצד אבי. אחד מנכדיו נשא לאישה את בתו של ר' פינחס שפירא מקורץ (נפטר 1790), אחד הרבנים הגדולים של החסידות במאה ה-18, וצאצא אחר שלו נשא לאישה את נכדת הרב הראשי שמואל הלמן (נפטר 1764) מִמֶץ (Metz). שושלות מקבילות של משפחת הרבנים גליס וכן שושלות יותר מאוחרות התפרשו ברחבי גליציה, פודוליה, מולדובה והונגריה.

משפחת גלס היתה פרושה גם ברחבי הונגריה. אחדות ממשפחות אלה התבססו עוד במאה ה-18 ב"שבע הקהילות" בסביבת אייזנשטאט (Eisenstadt) באזור בורגלנד והיו כנראה קרובי משפחה שלנו. אחרים באו כנראה מגליציה, כגון המדפיס משה אליהו גלס מאונגוואר

(Ungvar), שכל משפחתו נספתה בשואה. גם ישיבת מונקאץ מוזכרת בכתבי המשפחה.

(1884-1816), היה ממנהיגי קהילת אודסה, שכללה גם משפחות בשם גליס.

במשך השנים הפליגו רבים מיהודי אודסה מן הנמל החדש של עיר זו לאמריקה או לארץ ישראל. גם רישומים מקומיים של השם גליס שמצאנו באיסטנבול כללו יהודים אשכנזים שנפטרו בשנים הראשונות של המאה ה-20, וייתכן שהם הגיעו למקום מגליציה או מהארצות השכנות לה במסגרת ההגירה שהתעצמה בשלהי המאה ה-18.

ביבליוגרפיה

ראו בנוסח האנגלי של המאמר.

ד"ר אדוארד גלס נולד בווינה. בשנת 1938 הוא נמלט עם משפחתו לאנגליה והוא חי שם עד היום. יש לו דוקטורט מאוניברסיטת אוקספורד. הוא היה מדען מחקר וסוחר באמנות, וכיום הוא מקדיש את זמנו לכתיבה בנושאים בתחום ההיסטוריה והגניאלוגיה. ספר על תולדות משפחתו, כולל משפחות גלס, גריפל, ואהל, חיות, סאפיר, לב (LOEW) וטאובה הופיע בשנת 2006.

במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 נמצאו משפחות גלס, ויינשטיין, ברנר והורוביץ בכוקובינה ובבירתה צ'רנוביץ וכן בבסרביה הסמוכה (מולדאביה). קיימות ראיות לתנועות המשפחה בין צ'רנוביץ וקיישינב במאה העשרים. קרדיולוג אמריקני ידוע קישר את שושלת גלס עם שושלת חלפן (חלפין) מקיישינב, בימים רחוקים במערב אירופה.

אחד ההישגים המיוחדים של הקיסרית הרוסית יקטרינה היה הקמת נמל הים באודסה בשנת 1794. עיר זו הפכה במהרה ליהלום שבכתר הקיסרות הרוסית וגם בית לקהילה יהודית משגשגת. יהודים מגליציה נהרו לנמל החדש שהבטיח חופש יחסי ומשטר כלכלי ליבראלי – וביניהם היו יהודים רבים מברודי. ואכן בית הכנסת הגדול ובית הספר היהודי באודסה נשאו את השם "ברודער" כלומר מברודי. קרובים רחוקים שלנו היו בני משפחתו של מאיר שור, שאימץ מאוחר יותר את השם ברודסקי. צאצאיו היו מעשירי היהודים ברוסיה; בנו, התעשיין אברהם ברודסקי

משפחות מונטל ואזדרא (עזרא) ממרסיי¹

גיימס מונטל

מתורגם מאנגלית

חלק ג': מורשת וגילוי מחדש

מסמכים אלה לידיעת הציבור בפעם הראשונה ב-1978, והתרגומים לאנגלית פורסמו בארצות הברית ב-1983.² הגרמנים רשמו את השם, תאריך הלידה ומקום הלידה של כל אדם שהיה ברכבת שעזבה את צרפת לכיוון המזרח. הם גם תיעדו את הסלקציות השונות עם ההגעה למחנה. אלברט עזרא ולור ברדרון רשומים בטרנספורט מס' 62, שעזב את דרנסי (Drancy) לכיוון אושוויץ ביום 20 בנובמבר 1943.

בשנת 2004 שוחררו סודות מדיניים נוספים, הפעם רשימות של אסירים פוליטיים שגורשו מצרפת. בבדיקה נוספת ב"קרן לזכר הגירוש" (*Foundation pour la Mémoire de la Déportation*) קיבלתי מידע מפורט על גירושו של זן קוטרל לבוכנוולד.

סודות רשמיים

לעיתים קשה לגלות מידע גניאלוגי מפני שהמסמכים נשמרים כסודות מדינה רשמיים.

לאחר שחרור מרסיי, התעניינה הלן בין השכנים של אחיה, אבל לא השיגה כל מידע ממשי. בנה של לור, רוזה (Roger) שלח מכתב רשמי לממשלה, אך לא קיבל תשובה. שנים לאחר מכן, ב-1980, חיפש ארתור דואל (Duell) מידע בארולסן והם טענו כי אין כל מידע על אלברט ולור. מבחינת כל המוסדות הרשמיים – כאילו שני אנשים אלה כלל לא היו קיימים.

אולם ההיסטוריונים ידעו כי הגרמנים שמרו רשימות מפורטות של כל רכבות הגירוש שהסיעו את יהודי צרפת למחנות ההשמדה ושהעתקים כנראה עדיין קיימים בפריס. הודות לעבודתו הידועה של סרז' קלארספלד, נחשפו

1. המשך משרשרת הדורות, אוגוסט 2007.

2. *Memorial to the Jews Deported from France, 1942-1944*. Serge Klarsfeld.

השפעת השואה

כאשר בדקתי את הביוגרפיות השונות – ולעיתים מוזרות – של בני הדור של רייך מונטל ובני דודיה, התחילה לעלות תמונה מקיפה יותר. רבים מבני דודיה המבוגרים יותר סבלו מחוויות ילדות קשות כאשר חיו בלי אבותיהם בזמן מלחמת העולם הראשונה. אבל כל הדור ההוא עמד לפני מאבק הישרדות אדיר בזמן השואה. אמנם למזלם שרדו רוב בני המשפחה, אך זה היה במחיר שהייתם הארוכה במחבוא, הפיכתם לפליטים (במדינה עצמה או מחוצה לה) או שינוי זהותם בדרך זו או אחרת:

- פרדיננד לופ נמלט מפריס וחי ב־Anancy בהרי האלפים.
 - זורד לופ נשלח למחנה מעצר Gurs בהרי הפירנאים.
 - אלפרד לופ נשאר בפריס, וניסה שלא להתבלט יותר מדי.
 - פרדיננד (הצעיר יותר) וסימון מונטל המירו את דתם לדת הקתולית.
 - אֶלִיז, אלִיז ורייך מונטל הסתתרו ב־Aubagne הקרובה למרסיי.
 - זן קוטל נשלח לבוכנוולד.
 - אֶלִיז קוטל עבדה בבית חרושת לטקסטיל באביניון ובעלה לואי קבלייה (Louis Cavalier) היה שבו בגרמניה.
 - אנדרה מונטל השיג תעודות זהות קתוליות.
 - רפאל עזרא ברח דרך ספרד לצפון אפריקה.
 - זורדט עזרא ובעלה מקסים קרמיה עזבו את שכונתם היהודית והשתמשו בשם הברזי מר וגב רוסו.
 - רודה ברזרון הודהה כפרוטסטנטי ועבד בעבודת כפייה בבית חרושת לתחמושת סמוך לעיר טולוז.
- כאשר הורי ביקרו אצלי בישראל לפני כמה שנים, נסענו לראות את האנדרטה לזכר גירוש היהודים מצרפת, הנמצאת ברוג'לית, שטח מיוער דרומית-מזרחית לבית שמש. זהו קיר בטון שעליו חרוטים למעלה מ־80,000 שמות הלקוחים מספרו של קלרספלד. לאחר שאיתרנו את שמות בני משפחתנו, הביטה אמי בעצים מסביב וזכרה בקשר נוסף לישראל, מן העבר. אחרי המלחמה ערכה הקרן הקיימת לישראל מסע התרמה בינלאומי לנטיעת עצים בארץ ואחד הסוכנים פנה לדוד מונטל בבקשת תרומה. לאחר כל מה שעבר עליו, הוא היה גאה במפעל החלוצי בארץ ישראל ותרם כמה שיכול. כאשר התרחקנו משם בגשם, אמרה אמי "אלה הם העצים שלך".

סודות בלתי רשמיים

אחדים מהסיפורים הם מכאיבים מכדי לספרם, אחרים פשוט נשכחו. חפצים שונים שנשמרו במשך השנים –

ארנק ישן בכריכת עור, מטבעות ישנים מהמזרח הרחוק, כובע פלדה ממלחמת העולם הראשונה, ספר מאובק בעברית שאף אחד אינו יודע לקרוא בו – צופנים את חלקי הסיפור הסגורים על מנעול וברית. אוצרות יקרים אלה מדרבנים אותנו לשאול שאלות את אלה שאולי זוכרים עדיין ולסייע למבוגרים בינינו להיזכר בדברים שנשכחו. הם עזרו לנו לגלות את הפרטים של סיפור מקוטע על ארבעה אנשים ששמו פרדיננד ושתי דודות ששמן בנדמין (Benjamine).

חלקים רבים של הסיפור אוחדו כאשר ביקרתי אצל דודותי אליז ואליס (Tante Elise, Tante Alice) במרסיי ב־1989.

אליז עדיין התגוררה בדירת דוד מונטל בשדרות פסטר (Pasteur). בחדר האורחים עמד שולחן הכתיבה עם המכסה המתקפל, שליידו דוד עבד ובו שמר את מסמכיו החשובים. כמות ההיסטוריה המשפחתית האצורה במגרות השולחן היתה מדהימה. ישבתי שם במשך שבועות ודפדפתי בין המכתבים, התעודות והתמונות. בכל יום התעוררו שאלות חדשות ודודתי השיבו ככל שידעו וזכרו.

מסמך אחד שמצאתי הכיל תרשים צאצאים של משפחת אליזבת דיזר (Duserre) לאורך כמה מאות שנים. הדבר הזכיר לאלים התרחשות חמורה וכמעט מייאשת ב־1943. כאשר ראול ודוד מונטל הבינו שהם באמת בסכנה, הם התחילו לחשוב על תוכנית הצלה. הרעיון של ראול היה למצוא דרך להתחפש ללא־יהודים. כך הם בנו מחדש את הגניאלוגיה של אמם, וראול השתמש בה כדי לקבל תעודות זהות קתוליות.

כאשר הייתי במרסיי, לקחו אותי דודותי לסיור במקומות שהתגוררה המשפחה ב־Rue Lafon ו־Rue Sainte. יום אחד הסיעה אותנו דודה אליז ל־Aubagne לראות את החווה ואת המרתף שבו הסתתרו בתקופת המלחמה. החווה שם היתה מפחידה ונשארנו במקום רק מספר דקות. היה ברור שהיינו זדים בסביבה הזאת. במשך כל הזמן שהיינו שם, נבחו עלינו שלושה כלבי רועים גרמניים גדולים וביקשו לפרוץ את גדר השרשראות הגבוהה שהקיפה את המשק. בעל המקום יצא לראות מה מתרחש, ואלים הסבירה מה קרה שם מזמן. הוא השיב שלא איכפת לו ואמר לי להפסיק לצלם ולעזוב את המקום.

ספרים קדושים

אוצר מידע נוסף היה מוסתר עמוק במרתף בית הדירות ברחוב פסטר, שהיו משתמשים בו לעיתים קרובות גם כמקלט נגד הפצצות. הוטמנו שם ספרים רבים בעברית, כולל מספר סידורים וסדרה של מחזורים לחגי כל השנה. כל אלה היו בנוסח ספרדי שיצאו לאור בליוורנו בעשור של 1870. נמצא גם סידור שהודפס ב־1700 באמסטרדם וכן

ספר דקדוק עברי שיצא ב־1870 ופרדיננד מונטל ואָחיו השתמשו בו בבית הספר.

דוד התייחס גם לספרי מדע ההנדסה שלו כאל ספרים קדושים ועל כן הוא שמר אותם היטב. סדרה של שבעה כרכים, בכריכת עור, אותיות מוזהבות ואיורים מיוחדים שימשה אותו ב"בית הספר לאמנות ומלאכה ב־Chalons-sur-Marne". הספרים, מהשנים 1901–1906, עוסקים ביסודות ההנדסיים של קינמטיקה, גיאומטריה תיאורית ואנליטית, מדידות, מכניקה כללית ומכניקה שימושית, מבנים, הידראוליקה ומכונות.

ספרים יקרים אלה מתקשרים עם נקודת ציון נוספת בגניאלוגיה של המשפחה. הספרים העבריים מעידים על החינוך היהודי המסורתי שקיבלו ילדיהם של סלומון ואליזבת מונטל בשלהי המאה התשע עשרה. באותו זמן היה בצרפת לחץ חברתי וכלכלי עצום להתבוללות. הרעיונות המודרניים והחילוניים שמקורם היה במהפכה הצרפתית היו נטועים עמוק בתודעת הדור ההוא, כפי שמוכח על ידי הפטריוטיות העזה והאידיאליזם של דוד מונטל והעדר מוחלט של היכולת להאמין שכל המציאות הזאת עלולה פתאום להתהפך תחת משטר וישי.

בנקודה מסוימת הפכו הספרים האלה ממצב של 'ספרים ללא שימוש' למצב של ספרים מסוכנים ממש. הם הוסתרו במקום הנקרא "המרתף" ("la cave") כדי להמתין לדור אחר.

מצד שני, ספרי ההנדסה מייצגים את החיים והפרנסה של משפחות מונטל. אחד הדברים המעטים שאנו יודעים על סבו של דוד, רפאל דוד מונטל, הוא שהיה מכונאי (mecanicien) בזמן שההנדסה כמקצוע היתה בחיתוליה. אביו של דוד, סלומון, הפך ממכונאי לממציא. לדוד ולכל אחיו היתה השכלה של מהנדסים, וכך גם לבתו, אחייניתו, אחייניתו ונכדיו.

לאחר מותה של אֵלִיז מונטל נמצא במרתף ארגו חתום. משקלו הרגשי של ארגו זה היה כה רב שאחותי מרים ביקשה לשלוח אותו לביתה בטקסס, ושם אפשר היה לפתוח אותו בבטחה ולעכל כל צילום לעצמו.

הכרה

בשנת 2001 הקימה ממשלת צרפת בפעם הראשונה קרן מיוחדת ופתחה אפשרות להגיש תביעות לפיצויים על רכוש שאבד בזמן המלחמה כתוצאה מהחוקים נגד היהודים. התהליך נוהל על ידי הוועדה לפיצוי קרבנות הנישול (*Commission pour l'Indemnisation des Victimes de Spoliation [CIVS]*). חשבתי על החפצים ופירווי המידע שאספתי במשך השנים, והחלטתי להגיש תביעה בשם צאצאי עזרא על עיקול החנות לחפצי עור *S. Esdra* והדירה ברחוב Lafont. היה לי דחף עצום לארגן הכול בתיעוד מתאים ומסודר. גם קיוויתי שתוך כדי התהליך יתגלה מידע נוסף, בלתי ידוע עד כה. אליס מונטל ואמי סיפקו פרטים רבים על העסק. ועדת התביעות ניהלה חקירה ואף התקשרה עם בן הדוד של אמי, רוזה ברזרון, כדי לאמת את העובדות. זה היה תהליך מייגע שנמשך למעלה משנתיים. בנקודה מסוימת אף היה עלי להופיע בשגרירות צרפת בתל אביב כדי להיות עד לשימוע ולתת עדות בעצמי. בסופו של דבר אושרה קבלת פיצויים על העסק, הדירה, חשבון הבנק וחפציו האישיים של אלברט עזרא. אין ספק שרגע מרגש ביותר, ואולי אף רגע מזכר, היה כאשר התקבל מכתב ממשלת צרפת עם הכותרת של משרד ראש הממשלה, ובו הוא מכיר בצורה ברורה בכך שאלברט עזרא אכן היה קיים, ועל ידי הענקת הפיצויים הוא מאשר ולוקח אחריות על מה שקרה לו ולאחותו.

ביבליוגרפיה

ראו ביבליוגרפיה ומקורות בנוסח האנגלי של המאמר.

גיימס מונטל הוא כְּתָב טכני בחברה להנדסת תוכנה בירושלים. הוא בעל תואר ראשון בפיזיקה מהאוניברסיטה של ארקנסו (Arkansas) בארצות הברית ותואר שני בלימודים גרמניים (Germanic Studies) מאוניברסיטת אינדיאנה. הוא עלה לישראל בשנת 1992 ומתגורר כאן עם חמשת ילדיו ואשתו ג'ודי, שתרמה רבות למחקר משפחתי זה.

judyrontel@013.net

החברה הגניאלוגית הישראלית שמחה להודיע שהמאמרים שיצאו

מ"יום העיון השנתי השלישי לגניאלוגיה יהודית" -

היהודי הנווד: ההגירה היהודית בין המאה ה־18 והמאה ה־20

מופיעים בקבצי pdf באתר <http://www.isragen.org.il/NROS/YY2007/index.html>.

כל מאמר מופיע בשפה בה הוצגה.

נמל גלווסטון ומוזיאון ההגירה: מקור לחקר המשפחה

הרייט קסו

מתורגם מאנגלית

לא לה שיהגרו לארץ ישראל, שבמובן האידיאולוגי לא היו 'עולים' אלא מהגרים. מסד הנתונים שלו בנושא ההגירה ההמונית <http://mjmd.haifa.ac.il> כולל גם את אלה שהגיעו דרך גלווסטון.

בזמן שהותנו בדאלס באוקטובר 2007 ביקרנו במוזיאון ההגירה בגלווסטון. פגשתי בדאלס אדם שייתכן שהוא קרוב משפחה, והוא סיפר לי על הוריו וסביו שהגיעו לגלווסטון ב-1910. הם שינו מיד את שמם, סדובניק, שפירושו ברוסית גן, ל-Gardner. שם המשפחה של סבי גם הוא היה סדובניק, והוא שינה אותו לסאדוף (Sadoff) ב-1920. מעניין לנהל את חקר המשפחה גם דרך שינויי השמות. למוזיאון אתר אינטרנט בר חיפוש:

<http://www.galvestonhistory.org/immigration-login/asp>

הרייט קסו עובדת בהתנדבות בספרייה המרכזית של חגי' (IGS) בירושלים ומתחילה בקיידיה נוספת כחוקרת עצמאית בתחום הגניאלוגיה ויועצת בתחום ספרנות המדיה.

HKasow@netvision.net.il

תכנית גלווסטון (Galveston Plan) היתה תנועה מאורגנת שהביאה מהגרים יהודים לארצות הברית דרך נמל גלווסטון בטקסס, לעומת ההגירה הגדולה שבאה דרך נמל ניו-יורק. מתחילת התכנית בשנת 1907 ועד לסיומה ב-1914 נכנסו לארצות הברית דרך נמל זה כ-10,000 יהודים. בין 1881 ו-1923 נכנסו 2,000,000 יהודים דרך הנמלים במזרח – ניו-יורק, בוסטון, בלטימור ופילדלפיה. מטרת התכנית היתה לפזר את היהודים ברחבי ארצות הברית, אך גם גורמים אחרים, כגון אפשרויות פרנסה בדרום מזרח ארצות הברית ובמערב התיכון, הפכו את התכנית לאטרקטיבית¹.

במאמר ב"גרזולם פוסט" מ-24 באוגוסט 2007 על תנועת גלווסטון מציינת המחברת בת-שבע פומרנץ שזמנה של העלייה השנייה חופף תנועה זו. היא מצטטת את ד"ר גור אלרואי מהמחלקה ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה: "המבנה הדמוגרפי של מהגרי תנועת גלווסטון היה שונה מאוד מזה של המהגרים שהגיעו לאליס איילנד, שכללו אנשים מבוגרים ומשפחות. הגירה זו דמתה מאוד

1. Marinbach, Bernard. *Galveston: Ellis Island of the West*. New York. SUNY Press 1983

היה הייתה עיירה קטנה ושמה לונה

רות מרכוס

במלחמתנו ברוסיה. גם טרוצקי ביקר במפקדה שהשתכנה באחד מבתיה של העיירה בימי מלחמת הבולשביקים בפולנים. אולם גאותה הייתה על עגלונה, סנדלריה, חייטיה, בעלי בתיה, ידידיה וימי שוקיה, שריפותיה – מעשה ידי אדם וכו'. אהבתי לבקר את עיירת הולדתי בימי הפגרה של חג החנוכה וכימות החופש הגדול בקיץ, ובשלהי דקוּטא לשוטט בה ולהתבשם מריחותיה ולספוג חוויות מהויתה.

היה הייתה עיירות – כיום איננה. גם היא עלתה על המוקד בימי השואה.

העיירה לונה (Lunna) נמצאת היום ברוסיה הלבנה. העיר הגדולה יחסית הקרובה לה היא גרודנו, במרחק 38 ק"מ צפונית-מערבית. העיירה נמצאת קילומטרים

"היה הייתה עיירות קטנה ושמה לונה" – כך פתח אבי – יצחק אלישברג ז"ל את סיפורי זיכרונותיו מהעיירה לונה בה נולד בשנת 1910 וממנה עלה לארץ ישראל בשנת 1932. שלושת סיפורי הזיכרונות, שכתב אבי בידיש בשנת 1970, תורגמו לי לעברית לפני כשלוש שנים ומאותו רגע נסחפתי ונשאבתי אל תוך העיירה.

להלן קטע מתוך דברי ההקדמה שכתב אבי בעברית:

"היה הייתה עיירות קטנה ושמה לונה. על גדות הניימן שכנה, מוריקה בירק ה"זילאנקס" וביערותיה העבותים שהקיפה. עיירות בת 300 משפחות יהודיות שלא התפרסמה בגאוניה, רבניה ותלמידי חכמיה או בעבר היסטורי מפואר. אמנם כתוב ב"פנקס" של העיירה, שנפליאון עבר את העיירה

ספורים מדורם לנהר הניימן הנשפך אל הים הבלטי. כיום מתגוררים בה כאלף תושבים. אין אף יהודי בלונה.

לפני מלחמת העולם הראשונה היה שייך אזור גרודנו ולונה בתוכו לאימפריה הרוסית. בין שתי מלחמות העולם השתייך האזור למחוז ביאליסטוק בפולין. בשנת 1938 ערב מלחמת העולם השנייה מנתה האוכלוסייה בלונה – 2,522 נפש, מתוכם כשני שלישים יהודים (1,617 נפש) והיתר נוצרים – קתולים ופרבוסלבים. עם פרוץ המלחמה בספטמבר 1939 עבר אזור גרודנו להיות תחת שלטון ברית המועצות, לפי חוזה ריבנטרופ-מולוטוב. לאחר הכיבוש הגרמני של האזור ביוני 1941, רוכזו יהודי לונה בגטו בעיירה וולה (Wola) שהייתה מחוברת ללונה. בנובמבר 1942 גורשו יהודי לונה מהגטו למחנה המעבר קילבאסין (Kelbasin), ליד גרודנו, שבו שהו מספר שבועות, ומשם הובלו למחנה המוות אושוויץ-בירקנאו. רוב יהודי לונה הושמדו מיד עם הגיעם לאושוויץ ביום 8.12.1942, מלבד כמה עשרות יהודים שנלקחו לעבודות כפייה ובודדים מהם שרדו את השואה.

במהלך המחקר שלי על העיירה לונה למדתי להכיר את חיי היום-יום של היהודים בעיירה לפני מלחמת העולם השנייה, את שבילי העיירה וסמטאותיה, את המבנים הציבוריים ובתי המגורים שהיו בה, את המשפחות האמידות "הבלבתיים" ואת "עמך" – בעלי מלאכה וסוחרים זעירים. חשתי שאני מכירה את הדמויות המזכורות בסיפוריו של אבי. הרגשתי שהעיירה לפני השואה מתעוררת בקרבי לחיים. בד בבד קיימתי סדרת ראיונות עם יוצאי העיירה, וחיפשתי מידע על העיירה בתוך ארכיונים, בתוך אתרים ברשת האינטרנט ובמקורות אחרים. הממצאים סוכמו (בעברית) בחוברת בשם: "היה הייתה עיירה קטנה ושמה לונה", שיצאה לאור בנובמבר 2005.

בעת הדפסת החוברת נמצא פנקס, שבו רשימות של שמות וכתובות של יוצאי העיירה, שהשתתפו באזכרות בשנות החמישים של המאה העשרים. האזכרה האחרונה נערכה בתל-אביב בשנת 1957. רוב יוצאי העיירה, שעלו לארץ לפני המלחמה והשתתפו באזכרות בשנות החמישים, הלכו לעולמם.

בעזרת הרשימה התחלתי במבצע של איתור הצאצאים, בני הדור השני והשלישי של יוצאי העיירה. המבצע היה מורכב ונמשך כמה חודשים. נעזרתי באתרים שונים באינטרנט, במאגר של דפי עד של יד ושם, בחברה קדישא ועוד. במהלך החיפושים אחר בני הדור השני והשלישי פניתי בטלפון בשאלת פתיחה מהסוג: "האם את היא גברת X הבת של גברת Y, שעלתה לארץ מהעיירה

לונה?" כשקבלתי תשובה נרגשת: "כן זו אני, אבל איך הגעת אלי", ידעתי שניתן לסמן "וי" ליד שם נוסף שברשימות. התוצאה של החיפושים הייתה קיום "כנס צאצאים של יוצאי העיירה לונה", שנערך בחודש מרס 2006 בבית ווהליץ בגבעתיים. השתתפו בכנס כ-150 צאצאים שהגיעו מרחבי הארץ, מקיבוץ מרום גולן ועד ערד. המפגש היה מרגש מאוד ונוצר קשר חם בין המשתתפים.

באוגוסט 2006, נסעתי לבקר בעיירה עם אליעזר איזנשמידט, אחד מבני העיירה הבודדים ששרדו את השואה, נכדתו ליאת וגם מירה פינגולד בתו של אבא מרגלית, שעלה לארץ מלונה לפני המלחמה. שהינו בעיירה כמה ימים. סרקנו את רחובותיה וליד כל בית ובית שמענו מפיו של אליעזר איזנשמידט את סיפורה של המשפחה שהתגוררה בבית לפני השואה. הוא הראה לי את הבית שבו התגוררו סבי, יהושע אלישברג וסבתי, בתיה אלישברג לבית קוסובסקי. היום מתגוררות שם כמה משפחות והן אפשרו לי להתהלך באופן חופשי בתוך הבית ולהסתובב בחדרים השונים. הסתכלתי מהחלון אל כיכר השוק והייתי מלאת התרגשות לראות את המראות שאבי ראה בילדותו.

לפני הנסיעה ללונה שוטטתי באתרים באינטרנט, ובין היתר מצאתי שתי כתבות שהתפרסמו בשנת 2005 ודנו בבקשה של איגוד דוברי השפה הבלורוסית להקים גלעד לזכר 1,549 יהודי לונה שהיו בגטו בעיירה זו ונספו במחנות השמדה. לקחתי אתי ללונה את שתי הכתבות. בקרנו בבניין המועצה של העיירה, השוכן בכיכר העיר, והראינו את שתי הכתבות. והנה להפתעתנו נאמר לנו שכשבועיים לפני בואנו הוקמה מצבת זיכרון מאבן טבעית לזכר הנספים. רצנו במלוא כוחותינו למקום שבו הוצב הגלעד. מיד בשוכנו לארץ הגשנו בקשה להציב טבלה עם כיתוב בעברית ליד הטבלה ברוסית ולשמחנתו בקשתנו אושרה.

כשנה עברה מאז אותו ביקור בעיירה לונה בבלרוס, ועדיין לא עיכלתי את כל הרשמים שצברתי. לאחר הביקור עסקתי בהכנת אתר על העיירה לונה ובחודש מאי 2007 עלה האתר לאוויר. כתובת האתר היא:

<http://www.shtetlinks.jewishgen.org/lunna>

ככוונתי להעלות לאתר תמונות ודפים נוספים. בקרוב אוסיף דף, שבו אתעד את הרשמים והחוויות של הביקור בלונה באוגוסט 2006, עם תמונות של הבתים שבעבר התגוררו בהם משפחות של יהודים. מאחר שברצוני להעשיר את האתר בחומרים נוספים, אני מבקשת מכל מי שיש לו שורשים וקשר לעיירה לונה, ליצור אתי קשר.

ספר זה הוא פרי מחקר של תולדות המשפחה מצד אמה בירושלים; היה הייתה עיירה קטנה ושמה לונה. תל-אביב, 2005. 195 עמ'. עבודתה האחרונה על העיירה לונה מופיעה באתר האינטרנט:

www.shtetlinks.jewishgen.org/lunna
rotem100@yahoo.com

רות מרכוס נולדה ברמת גן וגדלה בתל-אביב. היא בעלת תואר Ph.D בסטטיסטיקה מהאוניברסיטה העברית בירושלים. היא עוסקת בגניאלוגיה מאז 1988 וחוקרת את תולדות משפחתה בירושלים, בליטא, ברוסיה הלבנה ובהונגריה. פרסמה שני ספרים ומספר מאמרים בגנאלוגיה. שני ספריה הם: זרע קודש ונבטיו. ירושלים, 1990. 98 עמ'.

מה חדש בחקר הגניאלוגיה התורנית

מאיר וונדר

נגישות לכל דורש. פירות ממצאים אלו נדפסים בכתבי עת, ויש בהם כדי לשפוך אור על נקודות שתומות או לברר ספקות. כיום ניתנת שם רשות לצלם מסמכים, וכך מתעשרות ידיעותינו בתעודות חדשות לתולדות עם ישראל או בפנקסי קהילות נדירים.

מבין כתבי העת אציין בעיקר שלושה ראשיים: צפונות, נחלת צבי וישורון, ושניים משניים: בית אהרן וישראל ואור ישראל. כתב העת צפונות החל להופיע בשנת תשנ"ט בבני ברק על ידי שני חוקרים יוצאי הונגריה, והופיעו ממנו 19 גיליונות עד שפסק. בכמה זו דרך כוכבו של הרב שלמה אנגלרד, בכיר חוקרי הגניאלוגיה התורנית, אלא שלאחרונה התמעטה פעילותו עקב התמנותו כאדמו"ר מרדוין. גם כתב העת נחלת צבי החל להופיע בבני ברק, בשנת תשנ"ד, על ידי הרב מנחם מנדל ויזניצר. באופיו הוא קרוב לחסידות, ובין מטרתיו המוצהרות גם פרסום מגילות יחסין בלתי ידועות. הופיעו ממנו 15 גיליונות עד שחדל להופיע בשנים האחרונות, מחוסר אמצעים. גם כאן החל את פעילותו חוקר יחסין חשוב, נפתלי אהרן וקשטיין מאשדוד. בשנה האחרונה יש לו מדור דר-שבועי בגיליונות ערב שבת של העיתון המודיע בשם ויתילדו ובחתימת נ. פלא. בין היתר הוא מציג שאלות לקוראים, ובמאמר הבא הוא מוסר את גל התגובות שקיבל. כך מתגלה מידע חדש, שהיה בידי אנשים פרטיים ועתה הפך לנחלת הכלל. זוהי צורת תקשורת מקובלת בציבור המתנזר מהאינטרנט.

ישורון מופיע פעמיים-שלוש בשנה בצורת כרכים עבי כרס על ידי חבר מלומדים בארץ ובארצות הברית, וכבר ראו אור 19 כרכים. הוא מיועד לחקר הלכה והגות ביהדות, אבל מתפרסמים בו גם מחקרים רציניים בגניאלוגיה. בין משתתפיו חוקר צעיר מבור-פרק שבבורקלין בשם דב בריש וובר, שהוא ידען מופלג ועובד מזה שנים בצוותא עם ד"ר ניל רוזנטליין. חומר גניאלוגי חשוב, אך במידה פחותה, נמצא גם בקובץ בית אהרן וישראל היוצא לאור בירושלים מטעם חסידי קרלין, שהתחיל להופיע בשנת

אפשרויות חיפוש רבות מספקות לנו מידע על תקופת מאתיים השנים האחרונות. ניתן למצוא תעודות לידה, נישואין ופטירה בארכיונים השונים, וכן רשימות ומדריכים למקצועות המגוונים. נפתחו אופקים חדשים באינטרנט, ובאמצעותו מגיעים אל אוצרות מידע שלא היו מקודם בהישג יד. אולם, עדיין יש הבדל בין הארצות השונות. גרמניה. למשל, היא המשופעת מכולן, כי היתה בה תודעה היסטורית מפותחת של תיעוד, ויהודים רבים עזבוה החל משנת 1933 כשיכלו עדיין ליטול עמם את רכושם וגנזיהם. מצויות שם משפחות שיכולות לשחזר את ייחוסן אפילו 600 שנה אחורנית. לעומת זאת, בפולין המצב הפוך: לא ייחסו חשיבות לייחוס בטענות שהעיקר הוא הייחוס העצמי, וכן שבשמים הכול ידוע. גם החורבן היה מסיבי מאוד, ואוצרות רוח רבים לא נשתמרו. בהונגריה המצב שונה: יהודיה היו מהגרים מדלת העם שבאו מהצפון בגלל סיבות כלכליות, והיה חשוב להם להצביע על ייחוס אל דמויות בולטות בעולם היהודי. בספרים שנתחברו בה יש בדרך כלל הקדמה ביוגרפית ארוכה, אלא ששושלות היוחסין טעונות בדיקה, אם הן מדויקות ואין בהן המצאות או הדבקות.

על התקופה שלפני 200 שנה יש חומר בספרות התורנית. בספרים רבים יש בשער או בהקדמה ידיעות גניאלוגיות רבות, ובדרך כלל יש לתת בהן אמון כי נכתבו בזמן אמת. אמנם יש שם בעיה אחרת – בעיה של פרשנות, ובגלל הניסוח הרבני או המקוצר לא כל אחד מפרש את הטקסט באותה צורה. מקור זה יכול להועיל רק לבני משפחות רבניות, או צאצאי המחברים, אבל אין בו פתרון לסתם יהודים שאף אחד ממשפחתם לא חיבר ספר. נוסף לכך, החומר ישן ונדוש, חוקרי יחסין כבר השתמשו בו בעבר, וקשה למצוא בו ידיעות חדשות.

ההפתעה של עשרים השנים האחרונות היא, שאכן הולכות ונמצאות מגילות יחסין בלתי ידועות, בעיקר מאז הורם 'מסך הברזל' ממדינות ברית המועצות, והתברר שנשתמרו שם אוצרות חשובים בידי יחידים, או בספריות שנעשו

הרב מאיר וונדר הוא יליד נשר שלייד חיפה. הוא למד ביישיבה ובכולל פוניבו בכני ברק, מוסמך כרב וכפרקליט רבני. בעל תואר מ.א. בספרנות מהאוניברסיטה העברית ומורה מוסמך, ועסק בחינוך. שנים רבות הוא היה מנהל ספריות שונות בארץ, ובתפקידו האחרון לפני צאתו לגמלאות היה ממונה על מדור עותקי חובה בספריה הלאומית. הוא מחבר "האנציקלופדיה לחכמי גליציה" כרכים א'-ד, ועוד ספרים ומאמרים רבים. הוא עורך כתבי עת וביבליוגרפיות ליהדות ולרפואה, מדרך קבוצות במזרח אירופה, וחבר בוועדת השמות שלייד עירית ירושלים.

תשמ"ז כדיריחון ועד עתה שמר על רציפות הופעה של יותר ממאה ועשרים חוברות. כמו כן נוכל למצוא חומר ברבעון אור ישראל, היוצא לאור משנת תשנ"ו על ידי בני משפחת אוברלנדר במונסי שבניו-יורק. רציפות הופעתו נשמרת, וכבר ראו אור 50 חוברות. כתב עת זה מטפל בעיקר בשאלות הלכה אקטואליות ומנהגי ישראל, אך מטפל גם בענייני ייחוס ותולדות משפחות.

המסקנה מכל האמור, שאין להתיימש כשמגיעים למבוי סתום, ועדיין יש תקווה שיתגלו אילנות יחסין חדשים שלא היו ידועים עד כה.

הכנס השנתי של העמותה לחקר משפחות הורוביץ בית דיזנגוף, תל-אביב, כ"ה כסלו תשס"ח (5 בדצמבר 2007) גבריאל הורוביץ

משפחת הורוביץ

העמותה לחקר משפחות הורוביץ האגודה נוסדה בחנוכה של שנת 1991. השנה היא השנה השש עשרה לקיומה והכנס המדווח בזה הוא הכנס ה-23 שלה. העמותה נוסדה ביזמה ובעידוד של בית התפוצות ובו היא פעלה בשנותיה הראשונות. בשנים האחרונות היא פועלת בבית התנ"ך (בית דיזנגוף בשדרות רוטשילד 16 בתל-אביב). בבניין זה נמצאים הארכיון והספרייה של העמותה ומתקיימות בו ישיבות ההנהלה וכן כנסים וערכי עיון.

משפחת הלוי התגוררה בגירונה (קרי: חירונה) אשר בקטלוניה, צפון מזרח ספרד.

בקטלוניה החלו בהצקות והגבלות ליהודים כמאה שנה לפני גירוש ספרד. בשלב מסוים במאה ה-15, כמה עשרות שנים לפני הגירוש של 1492, החליטה המשפחה לעזוב את קטלוניה ולנסות את מזלה בפראג, שאמנם טרם נכבשה על ידי המלכים מבית הבסבורג, אך היתה כבר תחת השפעתם.

הכנס ה-23 בחנוכה תשס"ח

הכנס הוקדש לשנת ה-60 להחלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל ולהקמת המדינה באותה שנה תוך כדי מלחמת העצמאות. בני הורוביץ תרמו הן למאבק הדיפלומטי והן למהלך הצבאי. מתוך רצון להזכיר את תמיכת המדינה הצבאית בעצמאות ישראל, הוקדשה הרצאה אחת לביקורו של מייסד צ'כוסלובקיה, תומאס מסאריק, בארץ ישראל בשנת 1929.

המשפחה עזבה את גירונה, ובדרכה אספה עוד מספר קרובי משפחה בפרובאנס. כשהגיעה למבואות פראג לא ניתן לה להיכנס לעיר. יש לזכור כי כל כמה שנים גורשו היהודים מהעיר פראג, והיו מתקבלים מחדש לעיר כעבור זמן, תמורת תשלום גבוה. המשפחה קנתה בכסף שהביאה עמה אחוזה בשם הורוביצה (כיום עיירה בשם זה, כ-40 ק"מ דרומית מערבית לפראג), ולאחר מספר שנים עברה לפראג, שם כבר קראו להם בשם הלוי-הורוביץ. נמצא מסמך כתוב משנת 1492, היא שנת גירוש יהודי ספרד, המעיד על ישיבת המשפחה בפראג.

המאבק הדיפלומטי

במשלחת של המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית לאומות המאוחדות פעל לצד משה שרת ופעילים אחרים גם דוד (דולק) הורוביץ, לימים נגיד בנק ישראל. את הפרשה הזאת בחייו ובחיי המדינה בדרך סיכם דוד הורוביץ עצמו בספר בשליחות מדינה נולדת. בכנס הרצה הנכד של דוד, ד"ר נרי הורוביץ, על הפעילות הזאת.

במהלך השנים נפוצה המשפחה במזרח אירופה ובמרכז, ובהמשך — בכל העולם. המשפחה הוציאה מתוכה כ-300 רבנים וראשי קהילות, הידוע ביניהם הוא ר' ישעיהו הורוביץ, מחבר הספר המונומנטאלי שני לוחות הברית, הידוע יותר בשם שלי"ה על שם ספרו. השלי"ה עלה לארץ ישראל בשנת 1621.

המרצה גולל את המאבק הדיפלומטי רב המאמצים והתושייה, תחילה בצורה של השפעה ישירה ועקיפה על חברי ועדת האו"ם לארץ ישראל (הוועדה שהציעה את

חלוקת ארץ ישראל למדינה יהודית ומדינה ערבית) ובהמשך בין כל חברות האו"ם כדי להניע אותן להצביע בעד הצעת החלוקה. מסתבר, כי הפעילים והמומחים של המחלקה המדינית עבדו בצורה שיטתית ולא השאירו שום דבר למקרה. הם אספו מידע על נציגי המדינות, על משרדי החוץ של המדינות, הפעילו מסלול מקיף של אמצעי השפעה על בעלי התפקידים והנציגים וגם על דעת הקהל במדינות השונות. דוד הורוביץ, ממנהיגי השומר הצעיר ולאחר מכן ממנהיגי מפלגת מפא"י ומראשי גרוד העבודה על שם טרומפלדור, אדם בעל אינטליגנציה גבוהה, שליטה וכוח ביטוי בשפות אחדות, תרם רבות למאמץ הפוליטי-דיפלומטי הזה.

המאבק הצבאי

במאבק הצבאי במלחמת העצמאות לא ידוע מהו מספר בני הורוביץ שלחמו בה, אך ידוע כי שמונה מהם נפלו במהלכה ולאחד מהם, זרובבל הורוביץ, הוענק לאחר מותו אות הגבורה, אות שניתן לשנים עשר לוחמים בלבד. על שמונה אלה הרצה כותב שורות אלה (גבריאל הורוביץ). לסיפורו של זרובבל הורוביץ נקדיש כמה שורות.

זרובבל הספיק לשרת גם בפלמ"ח וגם בבריגאדה היהודית, והיה מפקד משוריין פורץ מחסומים בליווי השיירות לירושלים. בשבת 27 במרס 1948 הצליחה שיירה של משאיות בליווי משוריינים להגיע לגוש עציון, שהיה נצור כבר ממחצית ינואר, לאחר שמחלקת הלי"ה ששלחה אליו כתגבורת לא הגיעה לייעדה וכל לוחמיה נפלו בדרך לגוש.

כדי למנוע את חזרת השיירה לירושלים, ריכזו הערבים מאות נושאי נשק והקימו שבעה מחסומים על דרך השיירה. המשוריין של זרובבל הורוביץ פרץ שישה מהם, אך את השביעי, המסיבי ביותר, לא יכול היה לפרוץ – צמיגיו היו מנוקבים. על המשוריין שנתקע הוטחה אש תופת, היו בו פצועים קל ופצועים קשה אך זרובבל עצמו לא נפגע. המשוריין השיב אש במשך כשבע שעות.

חלק מאנשי השיירה שנתרו מאחור נמלטו מהמשוריינים אל בית ערבי סמוך, במקום הנקרא נבי דניאל, בין בית לחם לברכות שלמה. זרובבל נתן הוראה לשלושת הפצועים קל להתחמק מן המשוריין כדי להציל את עצמם, בעוד הוא מתפה עליהם באש. הם לא רצו להשאיר אותו מאחור ושאלו: "מה איתך?" זרובבל השיב כי אינו רוצה להפקיר את הפצועים קשה, שממילא לא יוכלו לברוח. שלושת הפצועים יצאו מהמשוריין בחסות החשכה, וזרובבל חיפה עליהם באש. הם אכן הצליחו להגיע לאותו בית שבנבי דניאל, וניצלו. זמן קצר לאחר צאתם מהמשוריין הם שמעו פיצוץ גדול: זרובבל פוצץ את עצמו עם הפצועים קשה, כדי להציל אותם מהתעללות הערבים. כאמור, אות הגבורה הוענק לו לאחר מותו. בן 25 היה במוותו.

כחדש אחריו, ב-21 באפריל 1948 נהרג צבי הורוביץ בן ה-19 בהתקפה על משטרת נבי יושע (היום מצודת כח) בגליל העליון.

בקרבות לטרון, ביוני 1948, נהרג שמואל הורוביץ, בנוסותו להביא מים לחבריו בחזית.

ביולי 1948, בקרבות על ירושלים, נהרג נחום הורוביץ בן ה-17. האיש היה ניצול שואה, העפיל באונייה "המעפיל האלמוני" וגורש לקפריסין. הוא עלה בחודש מאי, התנדב לצה"ל ולאחר חודשיים נפל בקרב.

בקרב על משטרת עיראק סואידן נהרג יוסף הורוביץ ב-3 בנובמבר 1948.

בקרב על עיראק מנשייה נהרג הקצין דב הורוביץ ב-28 בדצמבר 1948.

באותו יום נהרג שמואל הורוביץ נוסף מהרעשה אווירית. אריה הורוביץ, קשיש הנופלים, בן 46, נפטר בבית החולים ב-17 בדצמבר כתוצאה מדלקת ריאות, שחלה בה בעת שירותו במשלט. הוא היה איש החי"ם (חיל משמר).

ביקורו של תומאס מסריק בארץ ישראל

ד"ר רוברט רהאק, הנספח לענייני תרבות בשגרירות צ'כיה בישראל, ביקר את הכנס בשם שגריר צ'כיה בישראל. הוא נשא הרצאה מעניינת על ביקורו של תומאס מסריק, מייסד צ'כוסלובקיה והנשיא שלה, בארץ ישראל בשנת 1929.

תומאס מסריק, פרופסור לפילוסופיה שהיה לנשיא, תמך בציונות עוד בימי הוועידות שלאחר מלחמת העולם הראשונה. הוא ביקר בארץ ובמצרים השכנה בביקור פרטי. הוא ביקר במקומות הקדושים לנצרות, נפגש עם המנהיגים הציוניים ועם מנהיגים ערבים, ביקר ביישובים שונים ונפגש בעיקר עם יוצאי צ'כיה. בין היתר ביקר ביקור ארוך יחסית בקיבוצים בית אלפא וחפצי"בה, שאז מלאו שבע שנים לייסודם והיו בהם צריפים ואוהלים בלבד. הסיור לא לוּוה על ידי צלם, אך בכל זאת במקומות שונים צילמו אותו בזמן הביקור, והתצלומים התגלגלו לארכיונים ואוספים פרטיים בצ'כיה. ד"ר רהאק סיפר על מאמציו הרבים אצל בעלי האוספים הפרטיים והארכיוניים, ובסופו של דבר עלה בידו להרכיב אוסף תמונות מרשים שהציג אותו לפניו וכך הומחשו למשתתפים פרטים רבים על מסעו זה של ד"ר מסריק בפלשתינה (א"י) של שנת 1929.

נוסף לכך הוצגו בכנס קטעי סרטים ארכיוניים שלוקטו בידי דני אופיר, שעסקו בעיקר בראיונות עם דוד הורוביץ המנוח וחבריו להנהגה.

גבריאל הורוביץ נולד בצ'כוסלובקיה, פולין. בשנת 1946 עלה לארץ ישראל והיה בין הילדים ניצולי השואה

שנים את מכון אבשלום לידיעת הארץ בתל-אביב. כיום הוא פעיל במספר עמותות בהתנדבות ובין היתר בעמותה לחקר משפחות הורוביץ ובעבר שימש יושב ראש שלה.

הראשונים שהגיעו לארץ. הוא בעל תואר B.A. מהאוניברסיטה העברית בגיאוגרפיה וביחסים בינלאומיים ותואר מגיסטר למדעים (M.Sc.) מהטכניון, בתכנון ערים ואזורים. הוא ניהל במשך 31

מקורות מקוונים

<http://www.shoahconnect.org>

ישראל פיקהולץ

בצורה זו ניתן גם למחוק פריט מהרשימה או לשנות את נוסח ההערות. אני משתמש בהערות כדי לסמן את דפי העד "שלי" לפי משפחות, אחר כך אני ממיין אותם לפי ההערות. אילו היתה אפשרות לרשום שתי הערות לכל דף עד, יכולתי לנצל את המערכת בצורה טובה יותר.

בתרשים המצורף לגירסה האנגלית של מאמר זה אפשר לראות את דפי העד הראשונים שבחשבון שלי. שימו לב לכך ששמות הקרבנות מופיעים עם השם הפרטי לפני שם המשפחה, אבל המיין הוא לפי שם המשפחה. בראש העמוד רואים את הסרגל המיוחד של גוגל, והצלמית של [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) מסומנת בחץ.

היבט אחד של [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) תלוי בשימוש בתוכנת Firefox (לעומת Explorer, למשל). תוכנה זו היא חינם וקלה להתקין, אפילו עבורי. כאשר משתמשי Firefox מחפשים דפי עד באתר יד ושם, המערכת מסמנת בכחול דפי עד שכבר נרשמו ובכתום דפי עד שנצפו אבל לא נרשמו. היו מספר תקלות מערכתיות בעניין זה אבל הן טופלו ותוקנו בזמן סביר.

אין חיבור "חי" למערכת יד ושם. משמעות הדבר שאם חל שינוי ברישום דף העד (אם, למשל, תוקנה טעות בשם), הדף ימשיך להופיע באתר ללא השינוי, עד שהמשתמש עצמו ימחק את ההדף וירשום אותו מחדש. גם כאן היו תקלות, אבל לוגן טיפל בהן בזמן סביר.

לדעתי, האתר [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) הוא שימושי מאוד, ולא רק מפני שהוא מאפשר קשר בין חוקרים. לאמתו של דבר, איני מאמין שהוא ימשוך מספיק מגויים, אם כי אני מקווה שאני טועה בכך. בינתיים, מדובר בכלי בעל ערך רב עבורי, לשמירה על סדר דפי העד שבמחוקרי.

מערכת שרשרת הדורות תשמח לקבל מתנדבים לכתובת טור זה בגיליונות הבאים. כמו כן, נשמח לקבל הצעות של אתרים לסקירה.

בחודש מאי אשתקד הופיע כלי חדש המיועד לסייע לחוקרים המעוניינים ליצור קשר זה עם זה באמצעות דפי העד של יד ושם. כתובת האתר היא <http://www.shoahconnect.org>. פיתח אותו לוגן קליינווקס (Logan Kleinwaks), שפיתוחיו הקודמים בגניאלוגיה כוללים כלים לזיהוי אופטי.

הרעיון של [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) הוא שכל חוקר יוכל לצרף את הכתובת שלו לדף העד הקשור למחקרו. חוקרים אחרים המגיעים לאותם דפים יוכלו בדרך זו ליצור קשר אתו, בתנאי שגם הם מגויים ב-[shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org). החוקר יוכל גם לצרף הערה המציינת את העיר או העיירה שהוא מעוניין בה וכל מגוי המתעניין במקום זה יוכל להתקשר אליו. הצלחת המפעל תלויה במספר גדול של מגויים, והיום, כשנה מפיחת האתר, יש 496 מגויים, אך קצב ההצטרפות הואט מאוד, במיוחד מאז נובמבר בשנה שעברה. ההצטרפות ופתיחת החשבון היא חינם ויש גרסאות בעברית, אנגלית, ספרדית, רוסית, דנית, פורטוגזית ופולנית, אך השפות שאינן אנגלית עובדות בחלק מהאתר בלבד.

כדי להירשם יש לבצע שתי פעולות חדר-פעמיות: יש להוריד סרגל כלים של גוגל ואחר כך להפעיל צלמית מיוחדת שנמצאת בסרגל. התקשיתי בתהליך הזה, אבל לוגן, בונה האתר, סייע לי והבעיה כבר מאחורי. ההמשך פשוט: מוצאים את דף העד שמעוניינים בו, לוחצים על הצלמית ונפתח טופס אישור, שבו ניתן גם להוסיף הערה, כגון "האחות של סבתא חנה". אפשר לכתוב את ההערה בעברית. בנוסף, אם מגויים לסמן דף עד שכבר טופל בעבר, [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) יציין זאת. יש בכך תועלת רבה למי שמבקר באתר יד ושם מפעם לפעם אך אינו זוכר אילו דפים כבר ראה ואילו דפים הם חדשים לגביו.

האתר [shoahconnect.org](http://www.shoahconnect.org) יערוך, לפי בקשת החוקר, רשימה של כל הדפים שכבר התקשר אליהם, ויסדר אותם בסדר אלף-בית לפי שם הקרבן או לפי ההערות שנוספו.

סקירת ספרים

מטילדה טג'ר

כי החלק הגדול של שמות המשפחה הם השמות שפוגשים בסלוניקי. רוב השמות הם ממקור ספרדי כגון: ABASTADO, ASSEO, CASTRO, FARAGGI, SAPORTAS ועוד. החלק השני של השמות הוא ממקור עברי. בעלי השם כהן רבים מאוד ובעלי השם לוי ממלאים מספר עמודים. רבים משמות המשפחה הם שמות תנכיים כגון: דוד, מנשה, נחום, נחמיה, שאול, שלמה, שמואל ועוד. החלק השלישי של השמות הוא ממקור יווני כגון: DAFFA, DASKALAKIS, MAISSIS MOURTZOUKOS, PELOSOF, TARABOULOUS ועוד. זאת העדות להימצאות יהודים רומניוטים בקהילה. מעניין לציין שניתן לאתר שמות אשכנזיים אחדים.

לסיום ובתור תודה למתרגמים על עמלם הקשה עד לקבלת המוצר הסופי, מספר מילים על קורות חייהם.

נתן אהרון קבילי(ס) הוא יליד וולוס (1931). הצבא היווני והפרטיזנים היווניים, שאביו היה בקשרי מסחר אתם, הבריחו את המשפחה לכפרים בהרי תסאליה. אחרי המלחמה חזרה המשפחה לוולוס. בתום לימודיו התיכונים יועד נתן ללמוד בישיבה ולהפוך לרב. במקום זאת החליט לעלות לארץ ב-1949. הוא הועסק כמנהל חשבונות במפעלי ים המלח. מאז יציאתו לגמלאות בגיל 65 הוא מתגורר בבית האבות לניצולי השואה "בית יונה" בבאר שבע.

פרופ' משה אלי פאראג'י הוא נינו של אליה רפאל פרג'י, מראשי קהילת וולוס בשנות השישים של המאה ה-19, שעבר מאוחר יותר למונסטיר, כיום במקדוניה, שם נולדו סביו ואביו. הוא יליד חיפה, 1932. הוא פרופסור מן המניין באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע בתחום הכימיה הפיזיקאלית. הוא יצא לגמלאות בשנת 1997 אך המשיך ללמד כמתנדב עד שנת 2006. בשנים האחרונות התחיל להתעניין בהיסטוריה של יהודי ספרד שהשתקעו בארצות הבלקן ופרסם שני מאמרים בנושא: האחד על פעילותו של אליה רפאל פרג'י בתסאליה ובכ"ח, והשני על משפחת הרבנים קובו מסלוניקי, שהוא משתייך אליה דרך סבתו. אפשר ליצור איתו קשר ב-mofar@bgu.ac.il.

פרויס. רפאל. הקהילה היהודית בוולוס, יוון. תרגמו לעברית נתן אהרון מקבלי ומשה אלי פאראג'י. באר שבע, 2008. 250, 139 עמ'

Frezis, Raphael. *The Jewish Community of Volos, Greece*. Translated to Hebrew from Greek by Nathan Aaron Kabeli and Moshe Elie Faraggi. Beer Sheva, 2008. 250, 139p.

הספר המקורי, שיצא לאור ביוני 2002, הינו הספר היחיד המוקדש לקהילה בוולוס, ומכאן חשיבותו.

לאחר הקדמה קצרה המתארת את קיום הקהילה בוולוס עוד לפני הספירה, עובר המחבר אל תולדותיה בעת החדשה, בעיקר מהמאה ה-19 עד סוף המאה ה-20. פרויס מתאר את הרובע היהודי והרחובות שבו, בית הכנסת, חיי הקהילה ומנהיגיה, חיי התרבות ומנהגי החגים, ומביא שמות רבים של יהודים מקומיים. עם הכיבוש הנאצי, השואה ומוראותיה לא פסחה על וולוס, ופרק שלם מתאר כיצד מקומיים רבים הצילו יהודים. רשימה נדירה בסוג זה של מחקרים היא רשימת המצילים ומולם שמות הניצולים. המחבר ממשיך בסיפור תולדות הקהילה עד סוף המאה העשרים. תמונת רבות מקטטות את הטקסט אך איכותן ירודה כי הן צילומי זירוקס. יש גם רשימות שמיות של לידות, נישואים ופטירות, ובסופן ניתוח אונומאסטי, המרכז את השמות לפי קבוצות עניין. אחד הפרקים המרתקים בספר עוסק בקורות הקהילה כפי שהן משתקפות בעיתונות היהודית היוונית, והמחבר עובר על כל המאה ה-20. צורה מעניינת ואותנטית של הגשת האירועים ההיסטוריים שפקדו את הקהילה!

לספר שני נספחים:

1. מפתח השמות כפי שהוא מופיע במקור. מפתח זה כתוב באותיות לטיניות.
2. מפתח עם הערות ביוגרפיות מפורטות מאוד של אנשי וולוס שחיו בה בשנים 1830-1920 כפי שמצא פרויס בארכיון של מחוז וולוס. מפתח זה תורגם כולו לאנגלית, דבר שיאפשר גם לדוברי אנגלית להשתמש בספר כמקור ראשון על קהילת וולוס. מדפדוף בנספח השני ניתן לראות

החברה הגניאלוגית הישראלית

יום העיון הרביעי לגניאלוגיה יהודית

גניאלוגיה מפה לאוזן — היסטוריה וסיפורים משפחתיים (Oral History)

יום העיון עומד להתקיים ביום ד' בכסליו תשס"ט, 1 בדצמבר 2008

פרטים נוספים יפורסמו בהודעות חדשות ובאתר IGS.

חדש בספרייה

הרייט קטו

- נושאים: יהדות, פולקלור.
מיקום: GEN 13-2 JERL, ULS
- סלוצקי, יהודה. ספר תולדות ההגנה. כרך שלישי. ממאבק
למלחמה. חלק שלישי. תל-אביב. עם עובד. 1973 463 ע'.
נושאים: ארץ-ישראל, היסטוריה.
מיקום: PLA 388 JERL, ULI
- צונץ, יהודה. תולדות משפחת צונץ רמ"ח-תשנ"ח. שדה
אליהו. 1998. 312 ע'.
נושאים: גרמניה, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 167 JERL, ULI
- שורץ, אליהו יקותיאל. תולדות חיי אליהו יקותיאל שורץ
1915-2000. ירושלים, אלון. 2005.
נושאים: ישראל, ביוגרפיה.
מיקום: PLA 393 JERL, ULI
- שילוח, אמנון. הקהילות היהודיות מאסיה התיכונה
הדרומית והמזרחית בישראל; ריכוז נתונים. ירושלים,
האוניברסיטה העברית. 1976. 114 ע'.
נושאים: ישראל, עלייה.
מיקום: PLA 294 JERL, ULI
- 51 הצל"שים תשכ"ז: סיפורים של החיילים שצוינו לשבח
על ידי הרמטכ"ל על מעשי גבורה במלחמת ששת הימים.
תל-אביב, משרד הביטחון, תשל"ח. 188 ע'.
נושאים: ישראל, ביוגרפיות.
מיקום: PLA 389 JERL, ULI
- ספרים חדשים שנתקבלו בספרייה*
ארליך, ישראל יהודה. שבט מיהודה: נרות נשמה לימי
זיכרון ולעת ספוד לשלומי אמוני ישראל מדור דור. תל-
אביב, מורשה, תש"ז. 563 ע'.
נושאים: ביוגרפיות רבנים.
מיקום: GEN 150 JERL, ULI
- ברמן, שמעון. מסעות שמעון: ארץ-ישראל 1870. ירושלים,
יד יצחק בן-צבי, 1980. 142 ע'.
נושאים: ארץ-ישראל, היסטוריה.
מיקום: PLA 395 JERL, ULI
- גריבסקי, פינחס מרדכי בן צבי. בנות ציון וירושלים: ספר
זיכרון לשמותיהן ופעולותיהן של אחיותינו. ירושלים, יד
בן-צבי. תש"ס. 479 ע'.
נושאים: ארץ-ישראל, ביוגרפיות.
מיקום: PLA 385 JERL, ULI
- ההגנה בתל-אביב. תל-אביב. קרן ההגנה ע"ש שחורי.
תשס"ז. 544 ע'.
נושאים: ארץ-ישראל, היסטוריה.
מיקום: PLA 387 JERL, ULI
- מחקרי המרכז לחקר הפולקלור כרך א. בעריכת דב נוי
ויששכר בן עמי. ירושלים, מאגנס, 1970. 400 ע'.
נושאים: יהדות, פולקלור.
מיקום: GEN 13-1 JERL, ULS
- מחקרי המרכז לחקר הפולקלור כרך ב. בעריכת דב נוי
ויששכר בן עמי. ירושלים, מאגנס, 1971. 400 ע'.
- * ראו גם רשימת ספרים באנגלית בחלק האנגלי של הגיליון.

יום עיון בנושא גניאלוגיה ספרדית
לזכרה של גבי מזל ליננברג נבון, ממייסדי החברה הגניאלוגית הישראלית
יתקיים ב-19 ביוני 2008 – ט"ז בסיון תשס"ח
בבית פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, בקעה ירושלים
החל מן השעה 13:30
דמי כניסה: חברי חג"י 30 ש"ח אחרים: 60 ש"ח
פרטים נוספים באתר: www.isragen.org.il/NROS/YY2008-Seph/index-shep2008.html

הפקעת נישואין על פי מיאון*

יהודה קלוזנר

הסמוכה. בהשתדלות גורמים קרובים למלך שוחררו העצורים, אך ר' משה פישל נפטר בתוך ימי הגירוש. אלמנתו, מרת ראשקה רחל, המשיכה בעסקי בעלה ושימשה כבנקאית החצר וספקית החצר של המלכה-האם אליזבטה. בעקבות זאת קיבלה רשות להישאר בביתה, למען תוכל לשרת את בית המלוכה. ואמנם המלך יאן אלברט (מלך 1501-1492) וגם יורשו אלכסנדר יאגילו (Alexander Jagiello, מלך 1506-1501) היו חייבים לה אלפי זהובים. בשנת רנ"ח (1498) העניק המלך למשפחת פישל את הזכות לגבות את מס היהודים. בשנת רע"ב (1512) מינה המלך זיגמונד הראשון (Sigismund I), מלך 1506-1548 את אפרים פראנציסק פישל, בנם של משה פישל וראשקה רחל, שלא עסק בתורה אלא התמסר לעסקי הבנקאות, כגובה ראשי ובלעדי לכל יהודי פולין ובשנת רצ"ב (1532), לאחר פטירת ר' אשר לעמל, נתמנה הרב והרופא ד"ר משה פישל בן אפרים פראנציסק פישל, שלמד בפדואה, כאב"ד וראש ישיבה בקראקוב והגליל.

מרת רחל ראשקה, בנקאית החצר וחותנת הרב יעקב פולאק, השיאה את בתה הקטנה טרם מלאו לה י"ב שנים לאברך ר' דוד צידנר. לאחר זמן חזרה בה ודרשה מחתנה לגרש את אשתו. ר' יעקב פולאק, בהסתמך על הלכות מיאון, יעץ שגישתו תמאן ותצא במיאון על פי התלמוד.

כחמישים שנה קודם לכן, באמצע המאה החמש-עשרה, ר' מנחם ממירזבורג שבמדינת סכסוניה, מגדולי הפוסקים באשכנז ובעל "מעיל צדק", ביטל את המיאון, כלומר פסק כי אין להתיר קשר נישואין של האישה שנישאה בקטנותה על ידי אמירתה "ממאנת אני" אלא בגט גירושין בלבד. תקנות ר' מנחם נתקבלו בכל קהילות אשכנז, אך ר' יעקב פולאק לא חשש לתקנה והתיר לגישתו לצאת במיאון. מיד יצאו כל רבני אשכנז נגדו, ובראשם מורו ר' יעקב בן משה מרגליות מלוקא-נירנברג, וכן ר' פינחס מפראג ור' יהודה מינץ מפדואה, שאף הטיל חרם על ר' יעקב פולאק, כל עוד לא יחזיר את גישתו לבית בעלה או שהיא תקבל גט כדין. ר' יעקב פולאק נאלץ לעזוב זמנית את קראקוב, ובשנת רס"ט (1509) הוא שב לעיר על סמך איגרת-חסות מיוחדת שקיבל מהמלך זיגמונד הראשון. אולם הוא לא חזר למשרת הרב הכולל.

חותנתו העשירה, מרת רחל בנקאית החצר, ייסדה עבורו ישיבה גדולה, שהודות לחריפותו העצומה הפכה במהרה למרכז תורה בפולין.

רשימת צאצאים של אפרים אשכנזי מופיעה בגירסה האנגלית של המאמר.

* לפי: יעקב לייב שפירא. משפחות עתיקות בישראל, הוצאת המחבר, תל-אביב תשמ"ב (1982). מאיר וונדר. אלף מרגליות, המכון להנצחת יהדות גליציה ומשפחת מרגליות, לונדון, ירושלים תשנ"ג (1993).

במסכת יבמות בתלמוד בבלי פרק י"ג, דף ק"ז ע"א דנה הגמרא בהלכות מיאון, שפירושו מחאת קטינה נגד נישואיה שסודרו על-ידי אמה או אחיה. המיאון משחרר את הקטינה מהנישואין ללא צורך בגט. בכך היא נחשבת לרווקה ומותרת להינשא אף לכהן:

"משנה: בית שמאי אומרים אין ממאנים אלא ארוסות ובית הלל אומרים ארוסות ונשואות, בית שמאי אומרים בבעל ולא ביבם ובית הלל אומרים בבעל וביבם, בית שמאי אומרים בפניו ובית הלל אומרים בפניו ושלא בפניו, בית שמאי אומרים בבית דין ובית הלל אומרים בבית דין ושלא בבית דין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי ממאנת והיא קטנה אפילו ד' וה' פעמים, אמרו להם בית שמאי אין בנות ישראל הפקר, אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותינשא".

ההלכה היא כמובן בבית הלל. הגמרא קובעת שקטינה נחשבת עד גיל שתים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו אם היא ילדה ילד בעודה קטינה היא יכולה למאן. הרמב"ם מסכם את הלכות המיאון במשנה תורה, ספר נשים, הלכות גירושין פרק י"א. הלכות מיאון היו אקטואליות בימי קדם, בימי הביניים ואף מאוחר יותר כשהשיאו ילדים בגיל צעיר.

ר' אשר לעמל, בן הקדוש יוסף מקראקוב (נפטר רצ"ב, 1532), היה הרב הראשון בקראקוב בערך בשנת רס"ז (1507) ושימש אב"ד ורי"מ. הוא היה גם מקובל וחיבר את הספר "עמק הברכה". הוא נשא לאישה את בתו של ר' משה בן אפרים פישל (נפטר רנ"ה, 1495), ונהיה גיסו של הרב ר' יעקב בן יוסף פולאק (ר"כ-רצ"ה, 1535-1460), בעל "שיטת החילוקים", שנשא לאשה את אסתר, בת אחרת של ר' משה פישל. ר' אשר לעמל היה גם אביו של ר' גדליה, אביו של המהר"ם מלובלין ר' מאיר בן גדליה (שי"ח-שע"ז, 1617-1558). ר' משה פישל ירש את עסקיו וכל הונו של אביו ר' אפרים אשכנזי פישל ועסק גם בבנקאות.

בקיץ רנ"ד (1494) פרצה דלקה בקראקוב ונשרפו בתים רבים ושכונת היהודים נפגעה. העירוניים כמובן האשימו את היהודים בהצתת העיר. ההמון בזז את חנויות היהודים ובפקודת המלך יאן אלברט (Jan Albert) נעצרו ראשי הקהילה, ביניהם הבנקאי ר' משה פישל וחתנו ר' יעקב פולאק. בלחץ בלתי פוסק של התושבים והחשמן פרידריך, אחיו של המלך, הוציא המלך בשנת רנ"ה (1495) צו גירוש על יהודי קראקוב, והיהודים עברו להתגורר בקאזימיר

סיכומי מאמרים מעיתונים זרים

מרכזת: מרים הרינגמן

סטיבן מורס מסביר ומדגים איך להשתמש בכלים שלו Deep Linking ו־Deeper Linking כדי לנצל בדרך הטובה ביותר את יישומי החיפוש הקיימים. הנחתו הבסיסית היא שרוב החוקרים אינם מנצלים כראוי את האתרים השונים מאחר שאינם יודעים להשתמש בשפע המידע שבאתר.

תומס ג'ונס כותב על תוכנית לימודי הגניאלוגיה בקורס אקדמי. רבים ממוסדות ההשכלה הגבוהה מציעים כבר כיום קורסים המסייעים לסטודנט לשפר את מיומנותו במחקר גניאלוגי.

כפי שכבר צוין בשרשרת הדורות, הוענק למטילדה טגר פרס מפעל חיים של IAJGS לשנת 2007. אבותינו מראיין את מטילדה ומציג לפנינו חוקרת שהקדישה שנים רבות למחקר יהדות ספרד, תחום שלא היה מפותח כמו המחקר הגניאלוגי האשכנזי.

Shemot, שמות, ספטמבר 2007, כרך 15, מס' 3

ריצ'ארד קופר (Richard Cooper) כותב מאמר רציני ומלא ידע על הערים שביקר בהן: ז'שוב, טארנוב, לידיאנסק ודומברובה, ומצא בהן רמזים לגבי המשפחות מילט (Millet) ולצר (Letzer). המחבר נותן את הכתובות ואת מספרי הטלפונים של הארכיונים המקומיים וכן רשימה של כעשרים בני אדם המבוססת על צילומים ומצבות.

בדיקת צוואות משפחתיות לא רק מספקת נתונים על חלוקת נכסי המשפחה, אך גם עוזרות לחשוף את תולדות המשפחה. הייל דאקס (Hazel Dakers) מראה איך היא מצאה מידע רב על משפחתה, משפחת נורדן-נורדן.

שאול איסרוף מספר איך חייל בריטי, אוברי ליינל ברנשטיין (Aubrey Lionel Bernstein), שנפל במלחמת העולם הראשונה, נמצא בבית קברות באיין.

גארי סנאפר מצליח לצרף את פרטי החידה של משפחת רברברב-סבו, הרב לואיס גולדברג מנוטינגהם ואשתו חנה בראש, מ-1850 עד 1858. מחקרו לקח אותו עד לבלראט (Ballarat), אוסטרליה, שם התיישבו חלק מבני משפחתו.

גורגינה מרקס ביקרה באזור Le Marche שבחוף האדריאטי וחיפשה את שורשיה שם. היא חזרה עם מידע על קהילות סניגליה, אורבינו ואסקולי פיצנו (Ascoli Piceno), בצירוף צילומים יפים וכתובות של מצבות.

עיתונים בשפה האנגלית (מרים הרינגמן)

Roots-Key, כרך 27, מס' 3-4

החברה הגניאלוגית של לוס אנג'לס עשתה שירות חשוב לחוקרים בכך שהקדישה גיליון שלם לנושא העיירה היהודית במזרח אירופה. יש בגיליון מאמרים המסבירים לחוקר איך לתעד את הדורות הקודמים, איך לנתח את הנתונים ולשחזר את העבר וכן איך להשתמש בדרך היעילה ביותר בחומר הנמצא ב"ספרי יזכור" הרבים, בספרי זיכרונות ובפרסומי אגודות יוצאי ערים שונות, ולבסוף איך לשמר את המידע לעתיד. סוניה וודד הופמן מציעים לחוקר עיירה אחת בכוחות המשותפים של תושביה הקודמים. הם עשו זאת לגבי העיירה אריוגלה (Ariogala) בליטא.

במאמר נוסף מתוארים רישומים מהערים מטרסדורף, מינסק, וילטונה, קרוטושין ולודד, שנמצאים בארכיונים השונים בערים אלה. ניתנות גם עצות מעשיות איך ליצור דף עיירה באינטרנט, איך לשמר שמות משפחה ושמות מקומות ואף איך להכין מצגת שקופיות כדי להציג את ההישגים.

Avotaynu, אבותינו, כרך 23, מס' 3, סתיו 2007

לגבי תושבי ישראל, המאמר הרלוונטי והמועיל ביותר הוא מאמרה של רוז פלדמן "מקורות צבאיים בארץ ישראל". היא מונה את סוגי הרישומים ומביאה גם טבלה של כל הקבוצות הצבאיות, החל מ"בר גיורא" בשנת 1907 עד לצה"ל ב-1948. היו חיילים יהודים בתקופת השלטון התורכי במלחמת העולם הראשונה, בתקופת המנדט הבריטי וכמובן בתקופת מלחמת העולם השנייה. המחברת מנתחת את הקבוצות השונות ומביאה את כל הארכיונים בארץ שבהם ניתן למצוא את החומר.

בעזרת קהיליל מהר (Kahilile Mehr) נפתחה הדלת לאתרי אינטרנט של ארכיונים במזרח אירופה. בעבר היו החוקרים תלויים בפקידים או חוקרים מקומיים אם רצו להגיע לארכיונים עצמם. עתה, המידע המקוון כולל את רוסיה, ברוס, פולין, הונגריה, אסטוניה, הרפובליקה הצ'כית, אוקראינה, ליטא וסלובניה.

מאמר חשוב אחר בנושא ההיסטוריה היהודית בברית המועצות לשעבר הוא מאת ליליה בלוסובה (Belousova), המתארת את המקורות שמצאה בארכיון הממלכתי של אודסה. גירסה אחרת של מאמרה מופיעה באתר האינטרנט:

<http://www.rtrfoundation.org/Odessa.html>

Stammbaum, גיליון 31, קיץ 2007

לנסות להבין איך אימצו היהודים את שמות המשפחה הרשמיים שלהם היא משימה קשה. קלאוס הירש מסביר שיהודי גרמניה כתבו את שמותיהם בשש דרכים שונות, ונותן דוגמאות לכל האפשרויות.

פרדי ספיר ערך מסע בכל העולם בחיפושו אחר קרובי משפחתו, משפחת קיסנינגר, ולבסוף מצא אותם בתל אביב. הנרי קיסנינגר נמצא גם הוא על עץ המשפחה שלו.

הסיפור על חיילים יהודים מגרמניה ששירתו בצבא האמריקני, מאת יהושע פרנקלין, חושף את הרצון לנקום במדינה שדחתה אותם. נוסף לכך, חיילים אלה, 9,500 במספר, היו חייבים להוכיח את נאמנותם לארצם החדשה.

משפחת גולדמן מ-Burghersdorp בגרמניה עברה לדרום אפריקה ב-1847. המאמר של אדם יאמי (Yamey) מביא את סיפור הצאצאים, הן בדרום אפריקה והן שוב באירופה.

אוטה מטרניך (Ute Metternich) עשתה שירות חשוב לחוקרים, בתארה את חיי הקהילה ואת חיי המשפחות היהודיות בעיר הקטנה אוברווינטר (Oberwinter) בעמק הריינוס, על פני תקופה של מאות שנים.

בסקירת הספר ניתן לקרוא על השתתפות יהודים במלחמת צרפת-פרוסיה (1870-1871). הספר, מאת פיטר סימונשטיין קולמן (Simonstein Cullman) דן בהיסוס המנהיגים היהודים לאפשר לחברי הקהילות לשרת בצבא.

עיתונים בשפה ההולנדית (ליבה מימון)

Misjopog, שנה 20, 2007, מס' 4

הרמן סנל (Harmen Snel) כותב על אברהם אלכסנדר שטוטגרד (1851-1779), כחלק מהסדרה שלו על מורים בבתי הספר הציבוריים באמסטרדם בשנת 1823 (חלק 13).

המאמר של דניאל מזן על גיבורי כדורגל מתאר קבוצות כדורגל יהודיות, וגם שחקנים יהודים בקבוצות לא-יהודיות, באמסטרדם ובמחוזות. כיום, הקבוצה המפורסמת Ajax נקראת "הקבוצה היהודית" לאו דווקא בגלל האמונה הדתית של שחקניה, אלא מפני שרוב התומכים בה הם יהודים. במאה שנות קיומה, רק ארבעה שחקנים יהודים היו בין שחקניה הראשיים. אחד מהם, אדוארד (אדי) האמל נספה באושוויץ ב-1943. מחבר במאמר מציין גם כתבי ספורט יהודים, שאחד מהם, האן הולנדר, אף כיסה את המשחקים האולימפיים בברלין בשנת 1936.

במסמכים רשמיים השתמשו היהודים בשמותיהם הפרטיים ההולנדיים, אבל לפעמים חתמו בשמם היהודי, אפילו במסמכים רשמיים. לדוגמה, אדם שחתם על מסמך מסוים בשם Soesman Ephraim, הסתבר שהוא אותו אדם

שבפעם אחרת חתם בשם Joost Gerritse. תופעה זו גורמת לשיבושים במחקר הגניאלוגי.

בשנת 2007 הושג הסכם בין החברה הגניאלוגית היהודית בהולנד והחברה לגניאלוגיה הולנדית בארץ, "עקבות", על גישה חופשית לחברים למסדי הנתונים של שתי החברות, כדי לאפשר מחקר גניאלוגי.

באתר האינטרנט של אנטוורפן, בלגיה, www.felixarchief.be, קיים מידע על תושבי חוץ שהתגוררו באנטוורפן עד 1930.

עיתונים בשפה הצרפתית (מטילדה טגר)

Revue du Cercle de Généalogie Juive, מס' 91, יולי-ספטמבר 2007

פאול פאוסטיני (Faustini) מתאר את התיישבות הקדומה של יהודי אנרי (Ennery) במחוז מוזל שבצפון מזרח צרפת, מ-1572 עד לאמצע המאה ה-18. המחבר משתמש בחומרים הארכיוניים – חוזים, הסכמים וכו' – וכן ברישומי בית הקברות המקומי כדי להתחקות אחר הגניאלוגיה של הקהילה.

ג'ק טאייב מביא את תולדות קהילת אלגיר מבחינה דמוגרפית ואנתרופולוגית, מאז המאה ה-11 עד ל-1830, כאשר הצרפתים התחילו לשלוט בה. כבר ב-1391 הגיעו לאלגיר יהודים שגורשו ממלכת אראגון ובמיוחד מהאי מאיורקה. שני רבנים, רבי יצחק בר ששת ורבי שמעון בן צמח דוראן, חנכו את המושג של רב ראשי.

ג'ון ברקוביץ חוקר את מוצא משפחת גוגנהיים = יוגנהיים ומראה איך המשפחה הסתעפה ובניה התפזרו ממקום מגוריהם המקורי בפרנקפורט ע"נ מיין החל מ-1555.

Revue du Cercle de Généalogie Juive, מס' 92, אוקטובר-דצמבר 2007

ברנרד לוי דן בצילום שנעשה ב-7 באפריל 1912 בפרוור של פריס, Le Vesinet. כשישים בני אדם, בני משפחות יהודיות בולטות בפריס, נאספו כדי לחזות בליקוי החמה המלא. המחבר, שהוא אחד מצאצאי אנשים אלה, מזהה אותם, מראה מדי הקרבה המשפחתית ביניהם ומתאר את גורלו האישי של כל אחד מהם.

בגיליון הקודם התפרסם מאמר מאת Françoise Job על שם המשפחה ורטנשלאג (WERTENSCHLAG) שאומץ על ידי יהודים מאזור הריינוס בעקבות הצו של נפוליאון מ-20 ביולי 1808. קוראים רבים הופתעו מהחידה שהוצגה. תשובותיהם מובאות במאמר.

ברנרד ליאון קן (LYON-CAEN) מנתח עסקה שנעשתה בין שני יהודים מהעיר מזן, יצחק אוליף (OULIF) ונתן אולרי קאהן (Olry CAHEN) במשרד מס' 41 של

אורגן על ידי פרופסור יוסף שטרית מאוניברסיטת חיפה בשיתוף פעולה עם איגוד יוצאי פאס (Fes). החלק העיוני כלל שלושה חלקים: תולדות יהודי פאס לפני גירוש ספרד ואחריו, קהילת פאס כהמשך לחיים בספרד והפיזוט בקהילת פאס.

ETSI, כרך 10 מס' 39, דצמבר 2007

גיליון זה מוקדש "לפורים של סאראגוסה" שאירע לפני יותר מ-600 שנה. במאמרים אחדים כבר נדונה הסוגיה: האם מדובר בסאראגוסה Zaragoza שבספרד או בסירקוזה (Syracusa) שבסיציליה. תוך כדי מחקר גניאלוגי בארכיון משרד החוץ הספרדי גילתה מחברת המאמר, מגי סאראגוסי (Saragossi Maggy) מכתב מ-1904 בו כתוב כי פרסידו (Presiado) סאראגוסי, הקונסול הספרדי בגליפולי שבתורכיה, נכח בחגיגה לציון הנס הקרוי "פורים של סאראגוסה" בו ניצלו יהודים רבים תושבי העיר ב-2 בפברואר 1420 ("ח-י"ט בשבט ה'ק"פ).

מאמרה של לורנס אבנצור-חזן (Laurence Abensur-Hazan) דן בשלוש משפחות יהודיות בתעשיית השטיחים באיזמיר (תורכיה) במאות ה-19 וה-20. המחברת מביאה ציטוטים מספרי מסעות שונים, בהם משבחים את טיבם של שטיחי איזמיר. כאשר חברת "כל ישראל חברים" יתכננה להקים באיזמיר סדנא לרכישת מקצוע, היא פתחה גם סדנא ללימוד אריגת שטיחים. במפעל אחד היו שותפות משפחות חביף ופולקו (HABIF & POLAKO), ומפעל אחר היה בידי משפחת פונטרמולי (PONTREMOLI). המחברת מפרטת את מוצאה של משפחת פולקו, בהסתמך על תעודה משנת 1797 מן הקונסול האוסטרי בונציה. משפחות פולקו וחביף (עיוות תורכי של השם חביב) היו קשורות גם בקשרי חיתון. משפחת פונטרמולי ידועה בגלל שושלת הרבנים שביין בניה.

לסיום הגיליון הזה, פורסמה בילביוגרפיה של פרסומים חדשים של שמות הספרדים. מובאים שלושה עשר פרסומים בצירוף הערות. חבל שהושמטו מרשימה זאת ספרו של פרופ' פאול סבאג (SEBAG) על שמות יהודי תוניסיה (פריז, 2002) וספרו של ברוך פינטו על שמות יהודי תורכיה (איסטנבול, 2004).

ה"יועצים המלכותיים" (Royal Counselors), נוטריונים בפריס, ב-10 באוגוסט 1722. צד אחד רכש מחצית של בית במץ, שהיה בבעלות שניהם. מסמכים כאלה, הקשורים ביהודים הרשומים בפנקסי הנוטריונים של פריס, הם נדירים למדי. המחבר בדק את המסמך משתי בחינות: באילו תנאים חיו יהודי מץ? ובאיזו מידה תואם המסמך הזה את תולדות יהודי מץ?

זורז גראנר מדווח בפרוטרוט על יום העיון שאורגן במרסי ב-18 ו-19 בנובמבר 2007, על ידי דניאל פארז, יו"ר סניף מרסי של ה-Cercle de Généalogie Juive. שלושה היסטוריונים הרצו על הגירות היהודים למרסי: נוכחות יהודית מהתקופה העתיקה עד היום; יהודים במרסי במאה ה-17; ותפקיד היהודים במרסי במאה ה-19. התקיימו גם סדנאות גניאלוגיות וביקורים בארכיוני האזור.

מוניק לוי ודן-פיליפ שומון (Jean-Philippe Chaumont) פרסמו את הכרך הראשון של המילון הביוגרפי של הרבנים... בצרפת ובאלג'יריה (Berg International עורכים, פריס 2007). מוניק לוי מתארת את מטרת הספר ושימושיו.

ורוניק קאהן פרסמה את מיחשוב מסמכי הכתובות בפריס בשנים 1872 עד 1884. שני כרכים נוספים שעומדים לצאת יגיעו עד שנת 1912.

ETSI, כרך 10, מס' 38, ספטמבר 2007

בגיליון זה שני מאמרים על תולדות שתי קהילות במרוקו ומאמר שלישי הודן בתולדות משפחה שמקורה באלג'יריה ובניה עלו לארץ ישראל ופעלו בה רבות.

במרוצת המאה ה-19 נהגה חברת כל ישראל חברים (כ"ח) לשמש מעין מתווך בין קהילות אגן הים התיכון כאשר אסון פקד אחת מהן. כך בשנת 1877 באה קהילת שאאן Chauen והקהילות הסמוכות לעזרת יהודי תורכיה שנפגעו קשות מהמלחמת תורכיה-רוסיה. אבנצור גילה בארכיון כ"ח רשימות תורמים מפורטות משאאן, תיתואן (Tetuan) ולארשא (Larache).

סימפוזיון בנושא יהדות פאס שהתקיים ביולי 2007 בתל אביב, דווח על ידי וידל צרפתי (Serfaty). הסימפוזיון

